

slovenské dotyky

ročník XIII

číslo 6

jún 2008

cena: 18 Kč

**Slováci
na Dolnej zemi**

(str. 4 - 6)

**Televízne pondelky
navždy minulosťou**

(str. 8)

**Radio Slovakia
International oslavuje**

(str. 18 - 19)

**Česko-slovenská
výstava**

(str. 24)

Šansonier

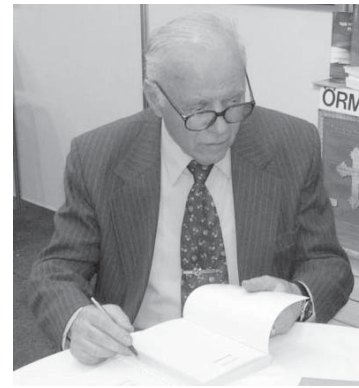
Igor Šebo dobyl Poľsko

JUBILEUM BÁSNIKA GREGORA PAPUČKA

V tomto mesiaci oslavuje významné životné jubileum slovenský básnik, žijúci v Maďarsku, Gregor Papuček. Tento podplukovník vo výslužbe sa narodil v Maďarsku, v pilišskej obci Mlynky 24. júna 1938. Po základnej škole v Budapešti a slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe ukončil Vojenskú dôstojnícku školu v Budapešti. V roku 1984 absolvoval odbor slovenskej filológie na univerzite ELTE v Budapešti. Od roku 1975 intenzívne rozvíjal literárny život Slovákov v Maďarsku. V slovenskej škole založil časopis Plamienok, stál pri zrode Literárnej sekcie Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, je čestným členom Spolku slovenských spisovateľov i Maďarského zväzu spisovateľov. Ako básnik sa predstavil už v mladosti a dodnes vydal deväť samostatných zbierok básní a niekoľko antológií. Vo svojej pôvodnej i prekladovej tvorbe položil základ slovenskej literatúry pre deti v Maďarsku. Redigoval

časopisy pre Slovákov v Maďarsku, Rumunsku a v Srbsku. Zapája sa do činnosti volených zborov v Maďarsku a do Celoštátnej slovenskej samosprávy. Prezident Slovenskej republiky mu v januári tohto roku udelil na návrh vlády SR štátne vyznamenanie Rad Bieleho dvojkríža II. triedy za mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku pri organizovaní národnostného života Slovákov žijúcich v zahraničí.

„Narodil som sa pod Pilišom, ktorý kedysi pred vyše 1100 rokmi v reči našich staroslovenských predkov mal meno Ples, a ktorý až podnes je obkľúčený pôvodne slovenskými dedinami,“ hovorí o sebe Gregor Papuček. „Táto dominanta Pilišského pohoria označená množstvom našich chotárnych názvov, opradená našimi poverami, rozprávkami a ospievanými našimi viachlasnými ľudovými pesničkami, sa mi hlboko vrezala do srdca a do duše, aby určila podstatu mojich citov a môjho myslenia. V tomto kraji nikto nemá také hlboké historické korene ako my, pilišski Slováci. Táto skutočnosť, opretá o množstvo podnes tu existujúcich staroslovenských zemepisných názvov, o podnes zachovanú cyrilometodskú tradíciu v Kestúci, o pamiatku niekdajšieho podpilišského benediktínskeho kláštora, a tak ďalej, mi nikdy nedovolila veriť akýmkoľvek iným poverám, viedla a vedie ma chodníčkom môjho života. Srdce ma vždy ťahalo k svojim a rozum ma presvedčil, že idem správnou cestou.“

My, za našu redakciu a celý Slovensko-český klub blahoželáme Gregorovi Papučkovi a prinášame ukážku jeho poézie.

(nv)

EPILÓG

Mohol som snáď aj viac byť ako som,
vysokú šaržu, strojní vilku mať.
Nevedel som však z nášho ohníka
na vatru iných raždie prekladať.

Mohol som mávnuť: Ech, čo ma po tom!
Nač samovrahom povraz odrezat?
No medzi sebaodsúdenými
videl som svojich: brata, vlastnú mať!
Musel som konať. Vodne rúbať strach,
aby som mohol snívať po nociach
o našej pravde, čo nám hubí čas.
Netúžil som byť iný, iba Ja,
Konal som podľa svojho svedomia,
a vždy som chcel byť iba jeden z vás.

ŽIVOTNÉ SKÚSENOSTI

Aj vina sa občas z vína vynára, a nie je to ani vina
vinára.
Chodil od súdu k súdu, potom od suda k sudu,
po výčapoch sa túlal. Osud si oprel o sud, no sud
- sa odkotúľal.
Nie je jedno kto stene a kde stene.
Dvakrát stene ten, kto stene pri stene.
*
Nie múr je tvrdý, lež tá hustá tma, čo poniektorá
hlava v sebe má.

Zbytočné sú to námahy! Prečo by som vás
klamal? Keď som mal matku Slovenku a otca jak
hrom Slováka, ja nemôžem byť Maďar.

CHLAPCI, BÁSNIČI!

Perá nám hrdzavujú.
Vyschol nám z fľašky atrament.
Čo je básnik,
keď už nepíše básne?
Vyschnutý prameň,
púhy ornament
na opustenom dome.
Huslista,
čo má obe ruky chromé.
Chlapci, básnici,
nech sa nám svet už
vôkol nediví,
že sme jak chladný rušeň,
ktorý už nemá pary!
My môžeme byť hoc aj šediví,
no básnik nemôže byť
duchom starý...
Chlapci, básnici!
Vyleštíme si znovu perá,
popreháňajme ešte Lucifera!
Nech naše slová režu ako nôž;
keď treba krájať na franforce lož,
sekajme, rúbme, kálajme a režme

No vyberajme slová
aj láskavé, aj nežné,
a píšme nadovšetko
o Človeku a Krásne ...
Tak budme,
lebo je,
ten je,
kto píše - básne.

VLAKOM SA RÚTIM

Vlakom sa rútim k tebe späť,
už klopem ti na dverka.
Zdravím ťa, hriechne švárna Budapešť,
ty neverná frajerka!
Bol som od teba trochu preč, bolo mi ako v nebi.
Bol som od teba trochu obďaleč, dúfam, nie
naposledy.
Ťažko sa mi je odtrhnúť od tvojich hriechnych
húštin. Tvojej nevery nenásytnú chuť nikdy ti
neodpustím.
Nechal som Mlynky za teba, tam melú, aj tu
melú... Plietlo sa vlákno môjho vretena z kaplnky
do bordeľu.
Vlakom sa rútim k tebe späť, ty nevernica jedna.
Raz ti dám na to všetko odpoveď a tá bude
- posledná.

Na vlaku z Košíc do Budapešti 10. októbra 1996

Krista Bendová sa narodila sa 27.1.1923 v Kráľovej Lehote v rodine železničného úradníka. Tento rok teda uplynulo 95 rokov od chvíle, keď uzrela svetlo sveta. Ludovú školu navštevovala v rodisku, Kremnici a v Nových Zámkoch. Tu začala roku 1935 študovať

na gymnáziu, roku 1938 prešla na gymnázium do Banskej Bystrice. Po maturite (1942) sa zapísala na filozofickú fakultu (kombinácia slovenčina-ruština) a okrem toho o rok neskôr na dramatickú akadémiu v Bratislave. Štúdium roku 1945 zo zdravotných dôvodov prerušila a nedokončila ho. Po krátkej redaktorskej práci v denníku Pravda sa až do roku 1948 liečila. Potom nastúpila do vydavateľstva Pravda ako redaktorka kníh pre deti. V rokoch 1950-51 pracovala v slovenskej sekcii Zväzu československých spisovateľov a krátky čas v redakcii časopisu Ohník. V rokoch 1956-58 bola redaktorkou Roháča a od roku 1964 profesionálnou spisovateľkou. V roku 1983 jej udelili titul zaslúžilá umelkyňa.

Básne začala publikovať v rozličných časopisoch ešte počas gymnaziálnych štúdií v Banskej Bystrici. Patrila ku skupine mladých autorov, ktorí zaujali kritický postoj voči fašizmu a agresivite hitlerizmu, pričom tvarovo vychádzali z poézie Smrekovej a Lukáčovej. Prvú zbierku „Listy milému“, obsahujúce básne z rokov 1942-45 prevažne ľúbostno-reflexívneho typu, vydala až roku 1948. Odmietla v nej konvenčné poňatie lásky a žiada citový vzťah bez ilúzií, falše a pretvárek. Lásku včleňuje do občianskych pocitov, do obáv a starostí o iných, ako to často nachádzame i v predchádzajúcich etapách vývinu slovenskej poézie. Nasledujúca zbierka „Milenec smútok“ (1948) obsahuje verše z obdobia autorkinej choroby, verše bolesti, smútku a ľudského nešťastia. Namiesto radosti z nových dní prišla sklúčenosť, tušenie smrti. Súčasne s touto knižkou vydáva K. Bendová zbierku „Ruky“, ktorá prináša poéziu jasných stránok života. Optimistický životný postoj tu víťazí nad smútkom a tmavými chvíľami človeka. Ďalšia zbierka „Krajina šťastia“ (1950) odráža víťazný nástup socialistických síl v našej spoločnosti, prekonávajúcej stopy biednej minulosti. Autorka sa ňou pripojila k úsiliu vtedajšej socialistickej lyriky o priamu spoločenskú angažovanosť. Téma ľúbostného vzťahu muža

ROZUMELA DETSKEJ DUŠI

a ženy na pozadí nových čias ju nanovo zaujala v zbierke „O tú pieseň“ (1955). Odmietla v nej lásku, ktorá je ohraničená sama sebou, preto aj na riešenie jej rozporov hľadá oporu v kolektíve názorovo blízkych ľudí. To manifestuje aj vo výbere „Cez oheň a vody“ (1960), kde má viera v existenciu skutočnej lásky vyššie humanizačné poslanie.

Zbierka „Riziko“ (1965) je novou úvahou o mieste lásky v živote, no zároveň aj prejavom nových neistôt. V reflexiách o láske v živote a o živote s láskou pokračovala K. Bendová zbierkou „Variácie na osudovú a nedokončenú“ (1967). Popri návratoch do minulosti sa tu pokúša odkryť korene problémov, vzdáva sa ilúzií, ale neprepadá pesimizmu. Jej poézia vyúsťuje do úvah o ľudskej existencii, do úsilia čo najviac poznať a poznané vysloviť. Po tejto zbierke nastala prestávka v Bendovej básnickej tvorbe pre dospelých. Až roku 1976 vyšiel výber z jej doterajšej tvorby pod názvom „Pred zrkadlom“. Od konca 40. rokov sa sústavne venovala aj tvorbe pre deti a mládež. Zaslúžila sa o rozvíjanie jej tradície v nových spo-

čenských podmienkach. Tento cieľ sleduje v knihách veršov „Čačky-hračky“ (1949), „Čo sa robí, čo sa stalo“ (1950), „Vtáčky“ (1951), „Zvieratá“ (1951) a „Priamy smer do Tatier“. Posledné tri pripravila v autorskej spolupráci s Jánom Kostrom.

V zbierke „Pioniersky pochod“ (1952) sa usilovala o agitačnú poéziu pre deti so zjednodušeným výchovným zameraním. Sama si však uvedomila, že pre literatúru a poéziu pre deti platia tie isté estetické pravidlá ako pre dospelých, a že aj táto oblasť si vyžaduje nezjednodušujúci prístup. Obrat v tomto zmysle badať v knihe veršovaných príhod zo života žiakov „Bola raz jedna trieda“ (1956). Láskavý vzťah k deťom, vtipné využívanie komických situácií a charakteristických vlastností detí dokumentujú jej ďalšie knihy poézie a prózy „Ako Jožko Pletko poplietol si všetko“, „Ako Jožko Pletko upratať chcel všetko“, „Čiernobiela rozprávka“ (1962), „Frčko a ježko“ (1962), „Kde bolo, tam nebolo“ (1966) a „Opice z našej police“ (1967). V poslednej sú aj prvky kritiky dospelých. Mimoriadne úspešný bol jej cyklus rozprávania o „Osmijankovi“ (1967-69), ktorý si deti obľúbili tak v rozhlasovom vysielaní, ako aj v knižných vydaniach. Postava Osmijanka tu sprostredkúva deťom svoje poznatky zo života, zoznamuje ich s objavmi, drobnými príhodami, s udalosťami a zápletkami, do ktorých sa dostáva. Po tomto cykle vydala knižku „Bimbo cestuje“ a leprelá „Mám konička bieleho“ a „Zakvákala žabka“ (obe 1969). Svoje rozprávačské umenie sa pokúšala obohatiť o nové postupy v humoristicko-satiristickom dobrodružnom romániku (s autorským komentovaním vo veršoch) o oživenej kresbe „Dobrodružstvá Samka Klamka“ (1974). Po ňom vydala ešte leprelo „Odtrhni si básničku“ (1978). Pre mládež napísala knihu „Prvé kroky“ (1959), v ktorej na základe rozprávania priblížila život a zápasy komunistov v časoch buržoáznej republiky. Je aj autorkou reportážnej knihy o procese s gréckym vlastencom Manolisom Glezosom „Grécko žaluje“ (1959). Prekladala z ruskej, sovietskej a českej literatúry.

Zomrela 29. januára 1988 – tento rok je teda rokom dvoch jej výročí. Od jej smrti uplynulo dvadsať rokov.

(re)

(z knihy *OPICE Z NAŠEJ POLICE*)

Tri dni pred odchodom na dovolenku opýtali sa mamy kamaráti v úrade:
– Tak ty ideš na chatu? A koho tam teraz máš?

KTO MÁ ZDRAVÝ ROZUM

– Rodinu. Sú tam starí rodičia s deťmi a Fricko s Jupkom.

Kamaráti si najprv mysleli, že Fricko a Jupko sú zahraničná delegácia, keď majú také čudné mená. Potom sa dozvedeli, že sú to plyšové opice, a strašne sa smiali, aká je mama vtipná. Ale ona vôbec nechcela byť vtipná, jednoducho zabudla, že plyšové opice nemožno rátať medzi živých ľudí. Vtedy sa to začalo.

Pokračovalo to na druhý deň. Navečer pribehla k mame teta Božena, dedkova sestra. Celá zadychčaná:

– Vraj cestuješ na chatu. Prosím ťa, vezmi chlapcom tieto cukríky a tuná...
– teta s hanblivým úsmevom vyložila z veľkej kabely balíček, previazaný zlatou stužkou – tuná toto vezmi Frickovi a Jupkovi. Chlapci mi písali, že som už opičiacka prapratetka, tak som ušila zo starého igelitového obrusa dva pršiplášťiky pre tie opičky, lebo tam vraj bývajú často búrky. A pozdrav chlapcov, aj tie opičky...

Mama sa najprv zasmiala, ale keď teta Božena odišla, prestala sa smiať. To už nie je normálne, povedala si mama. Chudera teta, asi starne, hrá sa ako dieťa...

O chvíľu zatelefonovala starká:

– Nože sa tu zastav zajtra na chvíľočku.

Dostala som dnes list od chlapčeka, takí sú zlatulinkí, vraj majú už dve opičky a ja som im praprastarká. Tak príď, ušila som Frickovi a Jupkovi taštičky a do každej vreckovôčku, lebo chlapčekovia písali, že Jupko strašne kýchal, kým si zvykol na ten horský vzduch...

Toto už nie je žart! povedala si mama,

keď zložila slúchadlo. Dospelí ľudia načisto stratili rozum!

Ráno v obchode zratuje pokladnička mamin veľký nákup:
– Už na dovolenku? Na chatu? A Jožko s Frickom sú zdraví?

Na schodoch stretne mama susedku:
– Pozdravte rodinku, tak je teraz bez nich ticho, až je smutno. Všetci traja nám chýbajú, aj tá ich opička, ohromne milé stvoreniatko je to...

O dva dni sedí mama v rýchliku, drží sa za hlavu, nevidí krajinu, ktorá beží za oknami. Všetko je úplne záhadné! Lebo tesne pred maminým odchodom na vlak pribehla teta Marienka s Elenkou a priniesli Frickovi flanelovú pyžamu s monogramom F a Jupkovi flanelový fusak s monogramom J. Potom si mama odrazu uvedomí, že ona sama kúpila včera lekárničku. Len o máličko väčšiu ako zápalkovú škatuľku. Aby mali Fricko s Jupkom prvú pomoc.

Rýchlik sa náhli k horám, mama nič nevidí, nič nepočuje, ráta všetky Frickove a Jupkove dary a rozmýšľa: Kto tu má vlastne ešte zdravý rozum? Kto je tu ešte vlastne dospelý?

– Mama prišla, hurá...

– Teta mama pjišja, hujá...

– Pjababicta pjišja, ujááááá...

Vatra dohára. Mesiac ako veľké žlté koleso beží pomaličky za hory.

– Hneď ráno pôjdeme na hriby, – vraví mama chlapcom. – Tak rýchlo do postele.

– Mama, – zazíva Jožko, – myslím, že by bolo dobre, keby Fricko a Jupko dostali teraz angínu. Nie veľkú, len takú prostrednú. Ale aby museli ležať doma, lebo na hubách by sa nám mohli stratíť. A keď už majú tú lekárničku...

– Dobre, – súhlasí mama, – nech majú bárs aj angínu.

– Ale ich dobre pozakrývaj na noc, aby nedostali zápal pľúc, – strachuje sa stará mama.

– A nechoď k nim veľmi blízko, nech to od nich nenachytáme. Ešte to by nám bolo treba, – hundre dedko.

– Veru, – prísvedča teta zo susednej chaty, ktorá si tiež prišla posediť k vatre. – Taká letná angína je najhoršia. Príď zajtra, Jožko, dám ti pre nich pravý horský med...

– Lepšie by bolo varené víno, alebo zo dve deci rumu, – zlepšuje liečenie tetin muž. – Ja sa tak vždy najistejšie vykurírujem. Len im ty daj rumu, trochu alkoholu nezaškodí ani opici...

Jožko balí Fricka a Jupka pod vetrovku a beží s nimi do chaty.

– Sú to starosti, – vraví teta.

– Minule som ich vyfotografoval... ako že tie opice, – vraví tetin muž. – Pod veľkým hriбом na stole, ak sa to vydarí, bude pekný obrázok. Jožko vravel, že im spraví album a navrch napíše: „Naše dieťa“.

Ujo trocha vzdychne a žeravým konárikom si pripaľuje cigaretu.

Mama počúva, díva sa na tých dospelých ľudí, chytá si nenápadne čelo a už sa v ničom nevyzná: Celý svet je zopičený! Skrz-naskrz celý, so všetkými dospelými...

Martin Benka bol maliar, grafik, ilustrátor, výtvarný pedagóg, vysokoškolský učiteľ. Zakladateľ moderného slovenského výtvarného prejavu v malbe a kresbe. Narodil sa v Kostolišti 21.9.1888, zomrel v Malackách 28. 6. 1971. Pochovaný je na Národnom cintoríne v Martine. Pochádzal zo skromných pomerov, otec bol remeselník, ale často aj s matkou chodili za zárobkom na poľnohospodárske práce. Mal piatich súrodencov. Navštevoval ľudovú školu v Kostolišti, základnú maďarskú školu v Malackách, maliarstvu a natieračstvu sa vyučil v Hodoníne. Do bližšieho styku s výtvarným umením sa dostal v Hodoníne, kde navštívil výstavu Združenia moravských umelcov, ktorá na neho veľmi zapôsobila. V rokoch 1906-08 pracoval ako maliarsky a natieračský pomocník, v čase od roku 1908 do roku 1909 u E. Neumana, českého maliara vo Viedni. Veľmi významné pre jeho život bolo zoznámenie sa s viedenským českým redaktorom J. J. Langnerom, ktorý mu sprostredkoval štúdium v Prahe, kde v rokoch 1909-13 študoval na súkromnej maliarskej škole u Aloisa Kalvodu. Od roku 1913 do novembra 1939 žil ako slobodný umelec v Prahe. Potom sa vrátil na Slovensko a usadil sa v Martine. Krátky čas organizoval a viedol oddelenie kreslenia na SVŠT v Bratislave, ale potom sa venoval výlučne maliarstvu. Už od včasnej mladosti inklinoval k maliarstvu, najmä krajinárstvu, čo podporovalo aj školenie u impresionistického krajinára A. Kalvodu. K jeho samostatnej umeleckej a národne kultúrnej orientácii prispel predovšetkým prvý pobyt na Orave v roku 1913. Postupne sa prepracoval k svojskému chápaniu slovenskej krajiny, objavne monumentalizoval slovenskú prírodu. V jeho obrazoch pribúdala figurálna zložka, heroizovaného človeka často zasadil do symbolicky zovšeobecneného prostredia. Podnikal študijné cesty po Európe, kde sa oboznamoval so starým, ale aj moderným umením. Tieto skúsenosti potom zužitkoval pri spracovaní slovenských námetov. Veľa cestoval po Slovensku a maľoval. Od roku 1914 sa venoval grafickej a ilustračnej tvorbe, vynikajúcej výtvarnou čistotou a prostotou vyjadrenia. Navrhoval obálky pre Edíciu mladých slovenských autorov u Leopolda

Mazáča v Prahe a jeho ilustrácie k Dobšinského Prostonárodným povestiám slovenským výrazne ovplyvnili slovenskú knižnú grafiku. Tvoril aj exlibrisy. Od roku 1933 tvoril monumentálne dekorácie. Ako prvý Slovák sa venoval gobelínovej tvorbe a scénickému výtvarníctvu. Vypracoval návrhy na výzdobu keramiky a skla pre sklárne v Lednickom Rovnom, tvoril úžitkovú a príležitostnú grafiku. Dosiahol veľa medzinárodných, ale i domácich ocenení. Bol menovaný národným umelcom.

V roku 1958 sa presťahoval do nového ateliéru, spojeného s jeho galériou v Martine a o dva roky odovzdal štátu šesťtisíc svojich diel ako protihodnotu za vybudovanie svojej martinskej obrazárne. Slovenský fond výtvarných umelcov z finančnej pozostalosti každoročne udeľuje Ceny a Odmeny Martina Benku. V Prahe na Vinohradoch, v Mánesovej ulici číslo 49 je od roku 1973 z podnetu Miestneho odboru Matice slovenskej a Národnej galérie pamätaná tabuľa s reliéfom.

Vo svojich spomienkach Za umením zachytil osud svojej rodiny, detstvo na Záhori, učňovské roky v Hodoníne, život vo Viedni, kde sa biedne prebýjal, pokiaľ mu nepomohol redaktor Langner a nevybavil mu pražské štúdium. Priateľstvo s Langnerovou rodinou trvalo ešte ďalšie roky. Benka popisuje svoje štúdium u Kalvodu, umelcov, s ktorými sa stretával, návštevy na Slovensku pred rokom 1918, stretávanie sa s predstaviteľmi slovenskej inteligencie, či už v Ružomberku, Martine alebo na Orave, ťažké roky prvej svetovej vojny, ale aj pomoc veľkorysých ľudí, akými boli advokát Dr. Němec alebo rytier Antonín Klének, ktorý ho v rokoch vojny podporoval a nie raz pozval na svoj statok do Miloňovic. Prichádzajú prvé úspechy. Píše o maliaroch, ktorí sa stali jeho priateľmi, alebo ktorých obdivoval, napríklad bratov Joža a Frantu Úprku, ale aj o divadelníkoch a umelcoch. Vyslovuje svoje názory na umenie a nevynecháva ani generačné a spolkové spory. Pozornosť venuje aj svojim rozsiahlym cestám za umením po Európe. Kniha je bohato ilustrovaná Benkovými kresbami a doplnená veľkým počtom fotografií.

Vojtech Čelko

MARTIN BENKA ZA UMENÍM

(ÚRYVOK)

Kedysi v polovici júla roku 1913 vychytil som sa za svojou hviezdou, ktorá žiarila tam kdesi nad slovenskými horami a neodolateľne ma priťahovala.

Hanba sem, hanba tam. Keď ma vlak preniesol cez hranice, cez Vlársky priesmyk, od radosti zaliali ma slzy. Spolucestujúci s údivom hľadeli, čo sa mi stalo – prečo plačem? Hodil som iba rukou. Ako im to vysvetliť, keď som ani sám dobre nechápal, čo sa so mnou deje? Prichodil som si proste ako tulák, ktorého iní museli prítúliť, aby sa sám sebe nestratil vo svete. Išiel som domov, ale – ako? Vo vrecku niesol som odporúčajúci list dobrého priateľa mladých umelcov dr. Aloisa Kolíska. On, Neslovák, dal mi ho v Hodoníne, aby ma vlastný prijala. Mal som ísť s ním do Veličnej v Orave k tamojšiemu farárovi a odovzdať mu ho s iskreným pozdravom...

Žiaľbohu, nemohol som nič múdrejšieho spraviť. Tak sa vtedy u nás žilo a ja – musel som sa prispôbiť okolnostiam. Cestoval som do Oravy na odporúčanie...

Ej, ale keď som prišiel k Žiline a ďalej k Vrútkam, ku Kralovanom, zavalili ma hory! Horiská, - treba povedať. Jaj, Bože, reku, aby aspoň v Orave neboli také ozrutánske! Čo si ja s nimi počnem, - čo budem maľovať? Navykol som si iba na briezočky, potôčiky, na lahodné slniečko, na dolniacke líčce doma, na Morave i v Čechách. Pohyboval som sa iba po vrškoch, roviny, kým tu, - len-len že sa mu nedotýkajú obrovské braliská, vpíjajúce sa do Váhu, Oravy a hore, tam držia chmáry za chvost-hlavu. Slnce je zubaté, zimomrivé, a i to len kde-tu prerazí závoj valiacich sa mračien. Je to krásne, velebné, prekvapujúce, ale ako to dostať na obraz, ako s farbami? Veď to sú mi celkom neznáme tóny! Hneď čierňa-

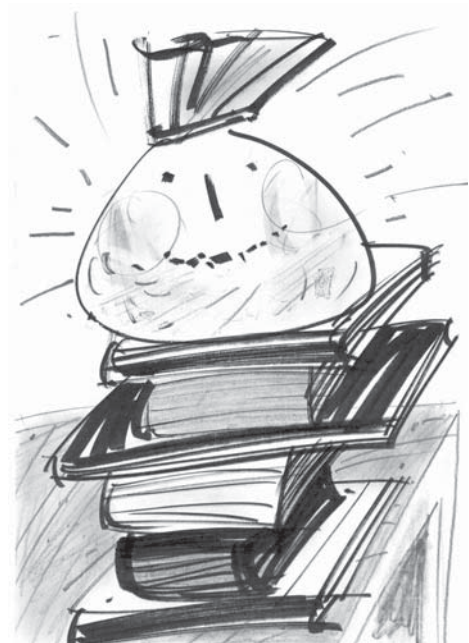
vy, hneď jas, čistý, priehľadný, až halúzky na stromoch v hore, vo výšavách možno rátať. Hneď sa prehodí z jasu na dážď, a ani nezbadáš, Váh, Orava valia sa mútne, hučne nadol, a o chvíľu sú zas ani krištál, smaragd; vidíš vodou až na dno a hore, kdesi ďaleko alebo blízko, zvláštna hudba zvončekov narázi ti na sluch, zabelie sa hoľa, grúň ovečkami ani snehom. Veru, krásne je tu! Krásne, len – čo si ja, úbožiak, počnem so svojou paletou ľúbivých tónčekov, zameraných na tichučký potôčik, zákutie vrb, široké pásy polí, rolí, na plochy čistého, zlatého žita, pšenice, zatiaľ čo sa tu prepletajú ako rezance na mise úzke pružky ovsa, zemiacikov, kapusťty! Kde a ako začnem maľovať, keď zo všetkých strán naráža na oči, uši i srdce čosi celkom nové, krásne i mrzké, čo ma drží, zvieria a prináša do takého pomýkova, v akom som ešte nikdy nebol?

Vzdelanie ako dar

NAĎA VOKUŠOVÁ

Pomerne často sa na stránkach nášho časopisu zaoberáme študentmi, a to najmä tými slovenskými. Má to prirodzene veľa dôvodov a jeden z tých vari najdôležitejších je, že veľké množstvo slovenských študentov našlo svoju alma mater práve v Českej republike. Je to, pochopiteľne, veľmi pozitívny jav a naozaj úprimne sme privítali ústretovosť oboch našich krajín pri riešení otázky vzájomnej výmeny vysokoškôlkov (najmä už veľa krát spomínané zrušenie kvót). Slovenskí študenti teda môžu pokojne v akomkoľvek množstve, pokiaľ splnia podmienky prijatia, študovať na akejkoľvek českej vysokej škole. Ale pochopiteľne aj inde v zahraničí i keď tam to už majú trochu sťažené znalosťou jazyka danej krajiny. Hovorím samozrejme o študentoch interných či den-

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOJNÝ

ných, ako sa označujú. Inak je to však s externými, teda diaľkovými študentmi vysokých škôl. Tí majú situáciu komplikovanú faktom, že sú územne „pripútaní“ na mieste, kde pracujú a diaľkovo študovať v zahraničí je pre nich takmer fyzicky nemožné. Sú teda poväčšinou odkázaní na štúdium v krajine svojho zamestnania. Prečo vlastne o týchto, dalo by sa povedať, zjavných faktoch, píšeme? K vyjadreniu ma inšpirovalo radikálne zvýšenie školného pre slovenských externých študentov od budúceho školského roka, ktoré nedávno oznámilo ministerstvo školstva.

Ukazuje sa, že vysokú školu si bude môcť odteraz dovoliť naozaj len veľmi dobre zarábajúci diaľkový študent. Školné sa totiž zvýši až o desaťtisíce korún. Kým teraz také doktorandské štúdium, dajme tomu na manažmente, stálo okolo šesťdesiatštyritisíc, ďalší rok to bude stotritisíc korún! A myslím si, že to je už naozaj veľmi vysoká suma, zvlášť pre

mladých ľudí, ktorí ešte len svoju pracovnú kariéru začali rozvíjať. Rezort školstva ráta od roku 2009 so zdražením štúdia vo všetkých odboroch a uvádza sa pri tom zaujímavý argument, že keďže rastie cena štúdia práva, o ktoré je stále najväčší záujem, stúpajú ceny aj iných študijných odborov - ich ceny sú teda odvodené od práva. Paradoxne ale študenta práv na budúci rok vyjde magisterské štúdium na tridsaťtisíc korún, čo je len o tisícovku viac ako v súčasnosti. Štúdium sociálnej práce bude však drahšie až o šesťtisíc korún, teda bude stáť asi štyridsaťsedemtisíc. Medzi najdrahšie odbory bude nepochopiteľne patriť ošetrovateľstvo, na štúdium ktorého chodia najmä zdravotné sestry, o ktorých je všeobecne známe, že majú veľmi nízke príjmy. Pri svojom mesačnom plate necelých dvadsaťtisíc zaplatí budúca magistra za rok školy stojednaťtisíc korún. Čo mi príde, ospravedlňujem sa za výraz, až šialené! Treba pripomenúť, že školné už bolo zavedené v septembri minulého roka a ako ukázali štatistiky, okamžite poklesol záujem o niektoré odbory - pochopiteľne, ako už z uvedeného logicky vyplýva, napríklad o štúdium sociálnej práce. Školné pre exteristov zaviedol minister školstva Slovenskej republiky Ján Mikoš a jeho ministerstvo stanovuje aj najvyššiu sumu, ktorú môžu školy ten-ktorý rok vyberať. Presnú výšku napokon určí rektor.

Toľko teda reč čísel a faktov. Čo k tomu dodať? Vari len toľko, že ma trochu zaráža akási až neúcta štátu k snahe mladých ľudí zvyšovať si svoje vzdelanie aj popri zamestnaní. Myslím si, že by to malo byť záujmom nielen zamestnávateľov, ktorí by mali podporovať to, že u nich pracujú ľudia s vyšším vzdelaním, ale práve aj štátu z veľmi pochopiteľných dôvodov. Nie je dobre hádzať takýmto ľuďom vyložené polená pod nohy. Nesúhlasím totiž s názorom, ktorý som už tiež niekde na moje prekvapenie čítala, že keď človek pracuje a popri tom študuje, nemôže poriadne robiť ani jedno ani druhé, teda oboje akoby robil len na polovicu. Naopak, nesmierne si vážim ľudí, ktorí dokážu po skončení neraz náročnej a namáhavej práce sadnúť si nad učebnice alebo k rozpisanej seminárnej práci. A ak to robia na úkor niečoho, tak naozaj len na úkor svojho vlastného voľna a zábavy s kamarátmi. No a dnes akoby boli trestaní za to, že odvádzajú prácu v prospech krajiny, v ktorej žijú, a popritom sa nie najjednoduchším spôsobom chcú aj vzdelávať. Myslím si, že v priemere si externí študenti vzdelávanie viac vážia a ťažšie ho získavajú. Som presvedčená, že tým presne vystihujú myšlienku Alberta Einsteina, že to, čo vzdelávanie ponúka, by malo byť prijímané ako cenný dar a nie ako povinnosť. A štát by im mal k tomu určite podať pomocnú ruku...

STV A SLOVÁCI V ZAHRAŇIČÍ

Pre udržiavanie identity Slovákov v zahraničí a ich kontaktu so Slovenskom a jeho kultúrou sú mimoriadne dôležité informačné toky a médiá. Vždy si to uvedomovali a vždy sa to odrážalo aj v prioritách ich spoločného Svetového združenia Slovákov v zahraničí.

Preto sa SZSZ angažovalo v záchrane krajan-ského vysielania Slovenského rozhlasu (Radio Slovakia International), preto zriadilo spravodajský portál Slováci vo svete (www.slovacivosvete.sk), preto uzatvorilo zmluvy o užšej spolupráci so Slovenským rozhlasom i Tlačovou agentúrou Slovenskej republiky, z rovnakého dôvodu pripravuje s Ministerstvom kultúry SR a Literárnym informačným centrom projekt, ktorý by mal do komunit v zahraničí dostať knižné novinky a z veľkej časti preto chce naopak knihy o Slovákoch v zahraničí, najmä pripravovanú sériu antológií o ich literatúre, dostať na slovenské školy.

Ak v tom výpočte chýbalo najsilnejšie verejnoprávne médium, Slovenská televízia, malo by sa to rýchlo zmeniť. V máji sa uskutočnili zásadné rokovania s vedením STV, opierajúce sa aj o závery minuloročnej Stálej konferencie „Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí“ a uznesenie, ktoré k nim prijala vláda. Výsledkom je niekoľko. Tým najdôležitejším je, že STV pripravuje nekódované satelitné vysielanie, ktoré by sa malo začať realizovať od budúceho roka. Obsahom vysielania by mal byť rotujúci, pravdepodobne šesťhodinový blok programov, na základe požiadaviek SZSZ zvlášť vybraný podľa záujmov Slovákov v zahraničí, a to predovšetkým z pôvodnej tvorby. Vznikol by tak prakticky samostatný okruh, pracovne nazývaný STV 5. Kompletne satelitné vysielanie programov verejnoprávnej televízie je v súčasnosti kódované a keďže STV nakupuje vysielacie práva iba pre územie SR, nie je možné ju sledovať v zahraničí. Na príprave projektu sa významne podieľa tiež Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvo zahraničných vecí SR, ako aj s Ministerstvo kultúry SR, ktoré by ho malo premietnuť aj do tento rok novo pripravovanej zmluvy STV so štátom.

Dôležitou súčasťou komplexného projektu je tiež príprava publicistického magazínu o Slovákoch žijúcich v zahraničí a série dokumentov o významných osobnostiach slovenského sveta. Tieto programy by sa mali objaviť aj na Jednotke či Dvojke a zlepšiť tak informovanosť o problematike aj na Slovensku. Znovu sa majú otvoriť aj rokovania o šírení oboch hlavných programov STV s operátormi káblových televíznych rozvodov, najmä v Maďarsku a v Česku, kde chce UPC oslovit „z druhej strany“ aj Slovensko-český klub.

Vladimír Skalský

(Autor je predsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí)

Prezidentskí favoriti ako občianski kandidáti

Obaja favoriti budúročných prezidentských volieb, doterajší prezident Ivan Gašparovič a jeho opozičná vyvíratelka Iveta Radičová, sa predstavujú ako občianski kandidáti, hoci budú mať zrejme za sebou aj podporu politických strán. Zatiaľ čo u Ivety Radičovej, bývalej ministerky práce a sociálnych vecí z SDKÚ to bolo už dlhšie zrejme, rozhodnutie Ivana Gašparoviča oznámilo mimoparlamentné Hnutie za demokraciu (HZD) len nedávno. „Gašparovič pôjde do volieb pravdepodobne tak ako pred štyrmi rokmi. Odovzdá petíciu občanov a zároveň ho podporí svojimi podpismi aj 15 poslancov,“ povedal predseda HZD Jozef Grapa. Táto strana je Gašparovičovou materskou stranou, do volieb však predovšetkým ide s podporou od vládneho Smeru. Iveta Radičová má za sebou podporu všetkých troch parlamentných opozičných strán, SDKÚ, KDH i SMK, hoci inak medzi nimi vládne značné napätie. Ako občianska kandidátka začala zbierať 15 tisíc podpisov 1. mája v Komárne bez plagátov či inej výraznej politickej reklamy. Práve Radičová v prezidentskom súboji musí výrazne získavať a presvedčať voličov, pretože v prieskumoch za Ivanom Gašparovičom výrazne stráca.

Užšia spolupráca KDH a SDKÚ

Opozičné KDH a SDKÚ-DS sa dohodli na užšej spolupráci v oblasti zdravotníctva, boja proti zločinu, vo vzdelanostnej ekonomike a vyrovnávaní regionálnych rozdielov. Podľa predsedov strán Pavla Hrušovského a Mikuláša Dzurindu súčasná vláda zlyháva predovšetkým v týchto oblastiach. Podľa KDH je pre víťazstvo stredo-pravej opozície v par-

lamentných voľbách v roku 2010 kľúčové znovunadobudnutie dôvery v očiach voličov. „Podmienkou dôveryhodnosti je aj schopnosť spolupracovať v opozícii.“ Strany počítajú s vytvorením odborných tímov za účasti zástupcov súkromného a neziskového sektora, ktoré budú do konca roku 2008 realizovať programové konferencie a prezentovať postoje strán ku kľúčovým témam. V roku 2009 by mali tímy predstaviť program pre svoju oblasť a obhájiť ho pred verejnosťou. Dohoda neobsahuje podpisy politických lídrov ani záväzok nespolupracovať po voľbách so Smerom-SD. Hrušovský zdôraznil, že dohoda nepredstavuje krok k integrácii SDKÚ-DS a KDH.

So spoluprácou so Stranou maďarskej koalície (SMK) zatiaľ KDH ani SDKÚ-DS nepočítajú. „SMK sa rozhodla chladnokrvne, ukázala, že nie je pevnou súčasťou opozície, že potrebuje hrať na všetky svetové strany,“ povedal Dzurinda na adresu strany Pála Csákyho. Dodal, že nevie formulovať podmienky, za akých by SMK mohla opäť získať jeho dôveru a ani sa nad tým momentálne nezamýšľa. Problém nastal po tom, keď poslanci SMK hlasovali za Lisabonskú zmluvu napriek opozičnému bojkotu na protest proti prijatiu tlačového zákona. Otázka spolupráce s poslancami, ktorí odišli z KDH a zakladajú novú stranu, podľa Hrušovského nie je aktuálna. „Všetky tri opozičné strany sú odsúdené na spoluprácu a len spoločne môžeme vytvoriť aký-taký potenciál,“ povedal v reakcii Pál Csáky.

Prepad SNS až pod SMK

Podpora vládnej Slovenskej národnej strany začiatkom mája klesla na 10,1 percenta, čo je najmenej za posledný rok a pol. Vyplývalo to z prieskumu, ktorý zverejnil Ústav pre výskum verejnej mienky pri Štatistickom úrade.

Tradične dominantný Smer-SD premiéra Roberta Fica si mierne polepšil na 42,9 percenta. Preferencie SNS klesli po tom, čo denníky podrobne písali o údajnej kriminálnej minulosti predsedu strany Jána Slotu. Ešte začiatkom apríla chcelo SNS voliť 13,5 percenta rozhodnutých respondentov. Podpora klesla tiež tretej koalícnej strane, ĽS-HZDS. Kým v apríli sa za stranu Vladimíra Mečiara vyslovilo 10,4 percenta opýtaných voličov, v máji to bolo len 8,5 percenta. Z opozičných strán sa zlepšili preferencie Strane maďarskej

koalície (SMK), pre ktorú sa napriek jej vnútorným sporom aj kritike od zvyšku opozície vyslovilo 11,4 percenta v porovnaní s aprílovým výsledkom 9,7 percenta. Strana tak predbehla SNS. SDKÚ-DS si udržala post druhej najsilnejšej strany napriek poklesu na 14,2 percenta z aprílových 15,1 percenta. Posledná z trojice opozičných strán KDH oslovila 7,7 percenta z možných voličov, teda zhruba rovnako ako minulý mesiac. Prieskum ÚVVM sa uskutočnil v období 1.-9. mája na vzorke 1097 respondentov.

... a rozum zostáva stáť

Bezpečnostnú situáciu v Chorvátsku zlepšila 4 (slovami štyria) slovenskí policajti. „Tisíc-kam Slovákov, ktorí každoročne smerujú za rekreáciou do Chorvátska, budú počas tohto leta pomáhať v krajine na pobreží Jadranu,“ povedali ujo policajtný hovorca. Hneď som si spomenul, ako policajti zo Saint Tropéz na čele s Louisom de Funésom prenasledovali nudičov.

Policajtnú uniformu, ktorú poznajú slovenskí turisti z domácich ciest, budú môcť v júli a v auguste vidieť návštevníci napríklad na Makarskej riviére. Druhá dvojica policajtov by mala pôsobiť v severnejšej časti Chorvátska v okolí mesta Gospić. Nachádza sa približne uprostred cestného tahu zo Záhrebu do Splitu na pobreží Jadranu. Tomu, že táto vnútrozemská jednotka bude usporadúvať pochodové cvičenia v uniforme, by som ešte veril, ale žeby tým prvým nikto nepovedal, že lepšie sa opaluje bez uniformy? Aj keď turistky sa možno opalujú ešte lepšie s ňou. Nedokážem posúdiť, neskúšal som.

A čo bude ich úlohou? Podľa uja hovorcu by slovenskí plážoví šerifovia (niečo medzi texaskými, pardón makarskými rangermi a hliadkou z Bejvoču) mali najmä asistovať pri preprave turistov po najvyužívanejších cestách smerujúcich k moru. Ich úlohou však bude aj monitorovať prácu chorvátskych kolegov pri kontakte so Slovákmi.

No myslím, že to druhé je dôležité. To prvé by zvládli aj miestni poľisi. Ale treba so znalosťou reálií vedieť, ako ku komu. Aby sa Slovákom nestávalo také, aké sa stalo českému premiérovi Mirkovi Topolánkovi. Toho nevpustila na Cypre ochranka na diskotéku a keď vykrikoval „Nejsme leckdo, jsme premiér“, ochrankár ešte dodal: „Jasné, práve vy a premiér!“. Nuž tak dúfajme, že prípad disko-Mírka bude poučením a slovenskí makarskí rejdžeri dohľadnu, aby bol zabezpečený správny prístup napríklad voči návštevníkom hanobiacim rasy, národy, presvedčenia i šašov na koni.

Aby sme sa vyhli zbytočným incidentom. Napríklad z Ústavu pamäti národa vypadli všakovaké písomnosti, ktoré mali dokladovať, že predseda koalícnej strany kedysi s kamošmi vykradol potraviny v Koši (vraj názov obce, ale čudný, uznajte) v okrese Prievidza (pre českých čitateľov Prúzor), potom emigroval do Rakúska, kde zasa ukradli autá, a keď ich prenasledovali rakúski policajti, prekročili zasa hranice smerom späť. Nuž, dá sa čudovať, že Najslovenskejšia najnárodnejšia strana začala uvažovať o zrušení ústavu, aj keď v ňom vládne jej nominant? Veď zverejňujú informácie nejakého „opitého eštebáka“, ktorý aby dostal prémie, napísal to, čo počul v krčme. Tak to vysvetlil aktér. Urazilo ho to. A pridala sa aj druhý koalícny predseda, áno, sám Vlado. Toho urazil mladý riaditeľ osobne. „Pán Petranský dostal návrh na stretnutie. Som poslanec Národnej rady SR, predseda strany, ktorá má dávať dôveru,“ povedal Mečiar s tým, že Petranský si mal vybrať miesto. Po tom, ako Mečiarovi zavola sekretárka šéfa ÚPN, že je ochotný ho prijať v úrade len ako člena výboru NR SR pre ľudské práva, mu predseda hnutia zavola. „Povedal som mu, že nie je žiaden génius a v tej funkcii sedí preto, že sa na tom dohodli Fico, Mečiar a Slota.“ Zároveň podľa vlastných slov dodal, „miláčik, som rád, že sa nechcete so mnou rozprávať, lebo s hlúpmi ľuďmi aj ja strašne nerád rozprávam“. Zvyšok už dopovedal práve miláčik: „Následne mi pán Mečiar telefonicky oznámil, že zruší zákonom ÚPN.“

Aj iné nešťastia sa môžu stať. Napríklad, keď sa hlúpa kontrola postaví na zlé miesto. Takí novinári z denníka Sme nemali celé tri dni just čo iné na práci než postávať pri prezenčkách v parlamente. A zasa to bolo namierené proti tomu istému národovcovi Slotovi. Vraj ho tam tri dni nevideli, ale jeho podpis sa na listine vždy zjavil. Stačilo, keď prešiel okolo predsedu klubu SNS Rafael Raľaj (to je skutočné meno, nie umelecký pseudonym).

Chceme, aby sa niečo podobné stalo na chorvátskej colnici? A to predtým hoci pri cestnej kontrole, pri vyšetrovaní krádeží aut a vylúpení potravín, prípadne na diskotéke? Chceme medzinárodnopolitické komplikácie vo vzťahoch s Chorvátskom ako máme s Maďarskom? Nechceme. A tomu pomôžu policajti zo Saint Tropéz-Makaréz.

P. A. F. Ztohohotový

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR		
		ČESKÝ ROZHLAS
ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda, piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Väčšiu empatiu k rómskej menšine

Ste profesionálny psychiater, ktorého meno však rezonuje pri riešení otázok postavenia menšín. Prečo lekára zaujíma táto problematika?

Ako mladý psychiater som sa zaoberal najmä samovraždami a sexuológiou, čo bolo vzhľadom na môj vtedajší vek normálne. Veď čo môže byť pre mladého lekára dôležitejšie a zaujímavejšie než sex? (Smiech.)

V dvadsiatke má človek svetabôľ, takže ma logicky zaujímala aj smrť. V 80. rokoch totiž mali najvyšší počet samovrážd krajiny bývalého Rakúsko-Uhorska, pričom viedlo Maďarsko. Začalo ma teda zaujímať, či etnická príslušnosť ovplyvňuje samovraždy, a keďže žijem na juhu Slovenska, pozornosť som obrátil práve na tento región.

Zistili ste niečo zaujímavé?

Celé týždne som obchádzal všetky pivnice a skúmal počet samovrážd. Počas socializmu sa totiž štatistiky „kozmeticky“ upravovali. A naozaj vysvitlo, že u nás žijúci Maďari majú vyššiu samovražednosť než Slováci. Jedným z dôvodov vysokej samovražednosti Maďarov boli aj komunikačné problémy. Intenzívne som sa slovensko-maďarskými vzťahmi začal zaoberať po osemdesiatom deviatom.

Začali ste takzvaným tréningovým programom, ktorý mal Slovákov a Maďarov zblížiť...

Na tieto tréningy sme pozývali mienkotvorných ľudí zo zmiešaného územia a robili sme s nimi psychodrámy. V tom najhoršom období, teda v rokoch 1994 až 1998, sa na nich zúčastnilo vyše 1 500 ľudí. V deväťdesiatom ôsmom sa zmenila u nás politická situácia, Maďari sa dostali do vlády a uvedomil som si, že chceme riešiť aj iné dôležité otázky.

Pocítili ste niekedy, že ste sám príslušníkom menšiny, ktorú vraj Slováci netolerujú?

Vyrastal som v Šahách na zmiešanom území. Chodil som do maďarskej školy, žil som aj medzi Slovákmi a nikto mi neublížoval. Samozrejme, drobné krivdy sa občas vyskytli, aj zo strany Maďarov. Napríklad, keď som mal šesť rokov, zistil som, že písmeno „č“ v maďarskej abecede neexistuje. Normálne som sa začal zamýšľať nad tým, že moje meno vlastne neexistuje a musí to byť švindel! Chodil som po šahanskom cintoríne a obzeral si na náhrobkoch tie pekné maďarské mená bez mäčkeňa a strašne som túžil mať jedno z nich (smiech). Ale nikdy mi nikto nedal po papuli len preto, že som Maďar či Slovák.

Aj politici obyčajne hovoria o Maďaroch, keď riešia otázku postavenia menšín. Prítom skutočne reálne, až existenčné problémy má druhá najpočetnejšia menšina u nás, Rómovia.

Bolo logické, že som ako príslušník menšiny začal svoju pozornosť venovať inej menšine, Rómom. Aj kolegom z maďarskej strany som včítal, že ako Maďari by mali mať väčšiu empatiu k rómskej menšine tým skôr, že ide o menšinu zanedbanú a sociálne slabšiu. A nie sa hádať, či budeme mať dvojjazyčné tabule. Od roku 1998 je u nás absolútne európske prostredie, nečudujem sa, že pre sťažnosti našich Maďarov nemajú v Bruseli pochopenie. Napríklad dvojjazyčné školy vo svete tak ako u nás preferované nie sú. To je československá tradícia, ktorá má korene v Masarykovej demokracii. Etnické problémy vyzerajú celkom inak, naše slovensko-maďarské vzťahy by sme pokojne mohli používať ako model, že aj takto sa dá žiť.

Otázka integrácie Rómov rezonuje už aj v Európskom parlamente. V čom je táto menšina špecifická a odlišná, že ju skoro každý vníma ako problémovú?

Európa sa konečne začala rómskou problematikou zaoberať vážne. Uvedomila si, že rómska problematika sa týka všetkých segmentov spoločnosti. Zaujímavé je, že už v 15. storočí, keď Rómovia v Európe poriadne ani neboli, vyšli prvé knihy a správy o tom, akí sú nebezpeční, že sú zloději, alkoholici, asociáli, tá povesť ich predbehla. V Európe bola strašná politika, vo Veľkej Británii či Francúzsku sa robili na Rómov poľovačky... Viete, ktorá krajina bola voči Rómom najliberálnejšia? Rakúsko-Uhorsko s Máriou Teréziou. Preto sem vlastne Rómovia utekali a dnes tu tvoria až desať percent obyvateľstva.

V Európskej únii žije asi 10 miliónov Rómov. O ich problémoch sa však skoro vždy hovorí v súvislosti so Slovenskom a s okolitými štátmi, ako keby inde neexistovali. Znamená to, že na Západe integráciu Rómov vyriešili?

Na Západe tvoria Rómovia asi 0,5 percenta obyvateľstva. S takýmto zanedbateľným množstvom je ľahké robiť výkladovú politiku. Nie je veľmi zložitá postarať sa o dvadsaťtisíc Rómov a dať im hoci karavany, ako to napríklad robia v Španielsku, kde dokonca podporujú ich kočovný spôsob života. Ale šesťdesiatmiliónové Španielsko má dvadsaťpäťtisíc Rómov! A nám prídu vysvetľovať, ako sa k nim máme správať!

Aké je teda postavenie Rómov u nás v porovnaní so západnou Európou?

Už Mária Terézia dokázala Rómom usadiť. Spravila z nich plnohodnotných občanov a dala im nové mená podľa povolania, ktoré vykonávali. Staráť sa o pol milióna Rómov je však veľmi náročné, hlavne z finančného hľadiska. Vo svete sa silnou integračnou politikou podarilo dosiahnuť to, že drvivá väčšina Rómov pracuje. Ale opakujem, pre dvadsaťtisíc ľudí sa vzdelávací systém vytvoriť dá veľmi jednoducho. U nás by to bol nesmierny problém, napokon, veď nemajú ani kodifikovaný jazyk! A vybudovať identitu bez vlastného jazyka je problém.

Čo by teda mohlo byť našim motivačným pozadím, ktoré by nás presvedčilo, že do integrácie Rómov sa oplatí investovať?

Je to otázka bezpečnosti. Členské štáty únie za posledné desaťročia pokročili v otázkach hospodárskej kooperácie, slobodného pohybu osôb, tovaru a tak ďalej. Zabudlo sa však na otázku spolupráce zabezpečujúcej vojenskú bezpečnosť. Maximálne za jedno desaťročie budú musieť štáty EÚ riešiť ochranu vonkajších hraníc. Európania po druhej svetovej vojne prišli na to, že bez Spojených štátov sa neubránia. Vstúpili síce do NATO, ale ich bojovnosť upadla. Dnes si už vlastne vojnu nevieme predstaviť, z pohľadu psychiatra by som povedal, že sa u ľudí znížil pocit ohrozenia. Otázka bezpečnosti Európy by sa nemala riešiť pomocou naverbovaných žoldnierov, ale mladými ľuďmi „vlastnej výchovy“ s európskym pozadím. A práve toto je oblasť, ktorá by integráciu Rómov posunula poriadne dopredu.

Musím vám pripomenúť, že základnú vojenskú službu už zrušili...

To je síce pravda, ale my päťdesiatnici si dobre pamätáme na rómskeho spolubojovníka, ktorý počas dvoch rokov služby prvýkrát videl zubnú kefku, splachovací záchod či sprchu. Často sa naučil počas tých mesiacov čítať či písať a našiel si nerómskeho kamaráta. Platilo to aj opačne. Počas vojny často vysvitlo, že kamarát Róm je šikovný spoľahlivý chlapec, ktorý celkom rozumne premýšľa o otázkach života. Je to slušná motivácia, profesionálne vojenské povolanie znamená stále miesto, isté živobytie, spoločenský postup, vzdelanie...

Henrieta Ďurovová

Týždňová cesta na takzvanú Dolnú zem, teda na územia, osídlené Slovákmi pred štvrt' tisícročím po vyhnaní Turkov, dnes predovšetkým na území Maďarska, Srbska a Rumunska, v menšej miere aj Chorvátska. Za šesť májových dní sedem miest – Békešská Čaba a Slovenský Komlóš v Maďarsku, Nadlak v Rumunsku, Báčsky Petrovec a Nový Sad v Srbsku a opäť dve maďarské mestá, Segedín a Budapešť, čo už samozrejme nie je súčasť Dolnej zeme, avšak centrum celoštátnych slovenských organizácií a inštitúcií. Ani v jednej z týchto komunít som nebol po prvý raz. Nadlak i drsné podmienky slovenských dedín v rumunskom pohorí Bihor som vnímal veľkými prevrpenými očami dvadsaťjedenročného „ucha“ už v roku 1993 - pričom zážitok, že sa v ďalekom rumunskom meste dohovoriť v každom obchode po slovensky, ma vtedy ohromil. Slováci v Nadlaku stále tvoria majoritu a aj ostatné obyvateľstvo po slovensky prinajmenšom rozumie. O Slovákoch v Srbsku som písal reportáž v roku 1998, krátko pred bombardovaním, o Slovákoch v Maďarsku o dva roky neskôr. Teraz však bola cesta iná – v pozícii predsedu Svetového združenia Slovákov v zahraničí som mal iné úlohy; išlo o stretnutie s členskými organizáciami a celými komunitami, mapovanie situácie i problémov a zberanie podnetov pre pripravovanú Konceptiu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015, ako aj pre následné podrobné kroky. Teda ďalekohľad turistu musel byť občas nahradený mikroskopom. Za tých šesť dní nabitých informáciami, zážitkami a neuveriteľnou pohostinnosťou od skorého rána do neskorej noci sme sa spolu s kolegom dozvedeli toľko, že táto reportáž môže priniesť len pár čriepkov, ktoré naznačia celok mozaiky – ako príklad, pars pro toto, kúsok za celok...

Slováci na Dolnej zemi sú svetoví rekordéri v prežití, v schopnosti národného prežitia by si táto komunita zaslúžila zápis do Guinnessovej knihy rekordov. Veď trauje sa historka, že nemenovaný predstaviteľ amerických Slovákov na tlačovej konferencii v Bratislave povedal: „Prepáčte, žijem už tridsať rokov v USA, neviem už preto dobre po slovensky a budem hovoriť po anglicky.“ V zápätí sa prihlásil Slováč z Dolnej zeme a povedal: „Prepáčte, my žijeme v zahraničí už dvestopäťdesiat rokov a stále hovoríme po slovensky...“

Nie je dôležité, či sa tá historka naozaj takto odohrala, o čom sa vedú polemiky. Podstatné je, že je vnútorne hlboko pravdivá. Lubozvučná slovenčina po štvrt' tisícročí, to je zázrak. Desiatky slovenských škôl, kostoly, folklórne súbory, časopisy, knihy, rádiá, televízie, festivaly, jednoducho plnokrvný slovenský život... Toto je nesporné. Číslo sú už spornejšie,

Cesta okolo Dolnej zeme za 6 dní

VLADIMÍR SKALSKÝ

najmä v Maďarsku. V Srbsku a Rumunsku sa odhad počtu Slovákov veľmi blízka výsledkom sčítania – v Srbsku je to asi 60 tisíc, v Rumunsku okolo 18 tisíc. V Maďarsku však sčítanie hovorí necelých 18 tisíc, oficiálne odhady Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí až 110 tisíc. „Myslím si, že skutočný počet je niekde medzi tým,“ povedala mi Anka Istvánová, riaditeľka Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe. Je to však podľa nej zložité presne určiť, lebo slovenská komunita má viacero podôb – od úzkej skupiny tých, ktorí hovoria dobre spisovnou slovenčinou, a to aj na verejnosti, cez skupinu, ktorá hovorí aspoň s niekým z príbuzných nárečovou formou až po tých, ktorí sú si aspoň vedomí svojho slovenského pôvodu. „A potom sú aj takí, o ktorých samozrejme vieme, že majú slovenský pôvod, ale oni sa považujú za Maďarov.“ Asimilácia postúpila v prípade Slovákov v Maďarsku ďaleko najviac, napriek tomu, že dnes im Maďarsko vytvára unikátne podmienky pre život. Lenže historicky tam bol tlak na prihlásenie sa k väčšinovému národu výrazne najvyšší a i dnes predstavuje ťažkú voľbu verejne deklarovať niečo iné. Naproti tomu v Rumunsku a Srbsku sa Slováci vždy cítili sebaavedomo a boli i považovaní za viac než rovnocenných väčšinovej populácii. Keď sa k tomuto pocitu superiority pripočítalo odlišné, prevažne evanjelické náboženstvo a dôraz na školstvo, recept na prežitie bol na svete...

TRI SVETY – JEDEN SVET

Slovenská komunita na Dolnej zemi má spoločný historický pôvod. Pripravuje sa výskum mien a rodinných väzieb, ktorý má zdokumentovať exaktne to, čo tam všetci vedia, že sú spriaznení voľbou, osudom i krvou. Slováci z Békešskej Čaby osídlili neskôr Slovenský Komlóš (Tótkomlóš) a Komlóšania sa pred vyše dvesto rokmi stali základom osídlenia Nadlaku. Podľa podobného receptu to tam prebiehalo všade.

A predsa dnes žije každá tá komunita vo svojom svete, aj keď spoločné projekty ako časopis Dolnozemský Slováč či súťaž detí v slovenskom jazyku existujú, pripravuje sa

aj veľký Dolnozemský festival v Békešskej Čabe. Každá komunita má však iné problémy a žije v inom prostredí.

MAĎARSKÉ SAMOSPRÁVY

V Maďarsku sú popri problémoch s asimiláciou veľmi dobré ekonomické podmienky vďaka systému menšinových samospráv. Popri bežných komunálnych voľbách sa konajú aj voľby menšinových samospráv – kde sa nájde dosť Slovákov, vznikne aj slovenská. Fungujú na úrovni obce, župy i celého štátu. Príkladom môže byť Budapešť, kde je 14 samospráv v jednotlivých mestských obvodoch, celomestská budapešťianska samospráva a ešte celoštátna. Samosprávy majú svoje právomoci, napríklad aj v oblasti školstva. To všetko priniesol zákon o právach národných a etnických menšín, prijatý pred pätnástimi rokmi. „Bol a je to nesporné priekopnícky zákon. Nemal ani predobraz, ani obdobie v našom širšom európskom priestore, čím možno vysvetliť i jeho početné nedostatky,“ hovorí predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku a tajomník Svetového združenia Slovákov v zahraničí Ján Fuzik. Podľa neho nikto nepredvídal, že sa budú zneužívať najmä jeho volebné predpisy a v duchu etnobiznisu sa budú zakladať menšinové samosprávy aj tam, kde menšiny vôbec nežijú. „U nás, u Slovákov, v predchádzajúcom volebnom cykle už každá desiatka zo 114-tich miestnych slovenských samospráv vznikla takto neoprávnené. Na novele zákona sa pracovalo aj kvôli tomuto dlhému roku, napokon bola schválená na jeseň 2005, ale pracuje sa ďalej aj v súčasnosti – najmä na volebných predpisoch a otázkach fungovania samospráv i pre-

ANNA ISTVÁNOVÁ V JEDNOM Z PÄTDESIATKY PAMÄTNÝCH DOMOV

vádzkovaní ich inštitúcií.“ K problémom, ktoré treba vyriešiť, patrí aj parlamentné zastúpenie menšín, ktoré zákon predpokladá, avšak už pätnásť rokov nie je v tomto smere napĺňaný. Predsa však zákon priniesol pre Slovákov veľké výhody. Samosprávy majú značné kompetencie, môžu ovplyvňovať rozhodnutia bežnej samosprávy, získavajú značné finančné prostriedky, majú právo aj na preberanie a zakladanie vlastných inštitúcií, dokonca aj škôl. „Národnostný zákon naznačoval toho času trochu hmlisto aj možnosť vytvárania kultúrnej autonómie menšín,“ hovorí Janko Fuzik. Malo to znamenať preberanie, zakladanie a prevádzkovanie vlastných inštitúcií predovšetkým na poli kultúry a školstva. „Právne a finančné podmienky boli na to zabezpečené až po desiatich rokoch, ale potom sa tento proces rapídne zefektívnil. V súčasnosti prevádzkuje 13 celoštátnych menšinových samospráv asi 40 rôznych inštitúcií a s netajenou hrdosťou môžeme konštatovať, že spomedzi nich každá štvrtá je slovenská. V našich troch školách – ktoré sme prevzali buď už kvôli spomínanej záchrane, alebo preto, aby sme zabezpečili ich nehatený rozvoj – sa učí vyše 700 detí a pracuje 150 zamestnancov. Máme ďalej noviny, divadelný súbor, výskumný ústav, dokumentačné, osvetové a pedagogické metodické stredisko, ako aj hospodársku spoločnosť Legatum, ktorá hlavne odborne a finančne napomáha miestnym slovenským samosprávam v prevádzkovaní obecných múzeí a národopisných zbierok.“ Ohuruje je, že takýchto zbierok je asi päťdesiatka. O tom všetkom sa dobre počúva v nádhernom sídle Celoštátnej slovenskej samosprávy, ku ktorému navyše dokupujú ďalšie a ďalšie priestory v okolí.

Popritom veľké aktivity vyvíja aj občianska sféra, kde je najvýznamnejšou organizáciou celoštátny Zväz Slovákov v Maďarsku na čele s Ruženkou Egyedovou-Baránekovou. Cez nadáciu tohto zväzu sa administrujú aj prostriedky slovenskej vlády v rámci výkonu slovensko-maďarskej dohody o vzájomnej podpore národnostných menšín. Ohromnú prácu však vykonávajú aj ďalšie spolky, napríklad Čabianska organizácia Slovákov, aby sme sa vrátili na Dolnú zem, teda v tomto prípade na juh Maďarska. Práve tu sa objavuje nový prístup – manažerský, podnikateľský. Anna Istvánová vie, že treba pracovať na medzinárodnej úrovni a propagáciu slovenskej kultúry spojiť s turizmom. Príkladom je Dom slovenskej kultúry, ktorý vydupala zo zeme. Z ruiny v srdci Békešskej Čaby, ktorú získali od mesta, vybudovali centrum s kancelárskymi i prezentačnými priestormi, ale aj s reštauráciou a hotelom Slovák. A už spriadajú ďalšie plány na rozšírenie, nehľadiac na to, že Anna Istvánová je dušou slávnej Klobasiády i pripravovaného Dolnozemskeho festivalu.

Raz darmo, Slováci v Maďarsku boli vždy mimoriadne schopnými manažermi. V Békešskej Čabe kedysi postavili najväčší evanjelický kostol v strednej Európe. A napokon, aj vynašli čabiansku klobásu, ktorú my dnes ako „čabajku“ považujeme za vrchol maďarskej gastronómie.

Fantastické bolo prijatie celou miestnou samosprávou v Slovenskom Komlóši, na ktorom sa zúčastnil aj básnik Juraj Antal Dolnozemský. Zaujímavé boli postrehy o vyslaných učiteľoch, s ktorými sme sa na

MATERSKÁ ŠKÓLKA V NADLAKU

gymnázia v Békešskej Čabe, ale i v Komlóši stretli – Slovensko takto komunitám veľmi pomáha, celkom nezmyselné však pobyty učiteľov obmedzuje na štyri roky, oni tak nemajú čas najprv vniknúť do problematiky a potom priviesť študentov na strednej škole až po maturitu. Prítom rýchlejšou rotáciou sa nič neušetrí. Presne tento druh podnetov som zbieral. Segedin je jedným z najvýznamnejších centier slovenského života – je tam slovenské vysielanie Maďarskej televízie, rozhlasu, ale aj ďalšie inštitúcie. S riaditeľkou Slovenského osvetového centra Katarínou Királyovou sme prebrali nielen bohatú činnosť centra zastrešujúceho sedem regionálnych slovenských osvetových stredísk, ale v cukrárni sme riešili – ako takmer so všetkými – aj vzdialenejšie veci. Je totiž rodáčkou z Mlynkov...

Škandál v obci Mlynky, kde ako v jedinej osade tvoria Slováci aj štatisticky vyše polovicu obyvateľstva, je už všeobecne známy, Obecná samospráva chcela premiestniť slovenskú samosprávu a slovenský regionálny spolok z tzv. Slovenského domu do inej kancelárie. Slovenský zbor s tým nesúhlasil, ale keďže nešlo o nariadenie, právo veta nemal. Škandál prekročil aj štátne hranice, vyjadriť sa k nemu i slovenská vláda. Vyšetrenie parlamentného ombudsmana odhalilo však ďalšie nezákonnosti, takže aféra a sebaobrana slovenskej samosprávy i spolkov pokračuje. V riešení stále viac prehľubujúceho sa sporu nepomohlo ani

zaangažovanie prezidenta Maďarskej republiky, ani celého radu ďalších inštitúcií a organizácií z Maďarska i zo Slovenska. Riešenie sa stále hľadá, či už by šlo o predaj Slovenského domu, alebo vybudovanie či úpravu iného objektu, v každom prípade zrejme s využitím financií od oboch vlád, v tejto veci sa angažuje aj SZSZ, prijalo k tomu aj medializované vyhlásenie.

V ZNAMENÍ ONDREJA ŠTEFANKA

Pri návšteve rumunského Nadlaku bol na každom mieste prítomný Ondrej Štefanko, ohromujúca osobnosť, ktorá nás opustila pred niekoľkými mesiacmi, vo februári. Napísal som už vtedy to, čo sme vedeli všetci – že zomrel jeden z najvýznamnejších Slovákov žijúcich v zahraničí, literát a verejný činiteľ, hlboký človek, 1. podpredseda Svetového združenia Slovákov v zahraničí, vynikajúci básnik, novinár, publicista, vydavateľ, neúnnavný organizátor, bývalý poslanec rumunského parlamentu, predseda Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska, šéfredaktor viacerých časopisov i riaditeľ tlačiarne Slávia... Ten výpočet by bol skoro nekonečný. V knižnici som listoval v jeho bibliografii a pochopil som jednu vec. Nebola celkom pravda, keď som napísal, že Ľubomir

BRANISLAV SLIVKA A JARMILA STOJIMIROVIČOVÁ S JEDNÝM Z KNIŽNÍČNÝCH OBJAVOV

Feldek nemá v rozsahu svojej tvorby v slovenskej literatúre obdoby. Má jedinú konkurenciu – Ondreja Štefanka. Keby za ním bola iba jeho básnická tvorba, bol by nesmrteľný. Keby len to, čo ako prekladateľ, navždy má výsostné miesto v slovenskej, rumunskej i českej literatúre. Veď len tak mimochodom, nikto nevie, kedy preložil do rumunčiny štrnásť Hrabalových románov či Švejka. O tom, čo dokázal ako organizátor a ako vydavateľ, čo to znamenalo pre Dolnú zem, je zbytočné hovoriť. To všetko tam cítiť.

Ako dlh voči Ondrejovi sme spolu s podpredsedom Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku Pavlom Hlásnikom a spisovateľom Ivanom Ambrušom zorganizovali to, čo sme ešte kedysi s ním vymysleli – prezentáciu česko-slovenského literárneho štvrťročníka Zrkadlenie/Zrcadlení v rámci širšieho projektu spolupráce s časopisom neuveriteľne podobným. Volá sa Rovnobežné zrkadlá/Oglinzi paralele, je to slovensko-rumunský literárny štvrťročník rovnakého formátu a podobného rozsahu. Prezentácia, kde sme predstavili aj slovenské knihy z Česka, bola nesmiernie úspešná, avšak smutná, lebo Ondrej tam chýbal a i tento partnerský časopis zrejme bez neho zanikne. Pochopiteľne, bol som položiť veniec na jeho hrob. Mohol mať samozrejme čestné miesto, nechcel. Do radu – povedal dcéram. A tak je v rade, ako vyšlo, na konci cintorína. Prechádza sa cez jeho starú časť, kde už nie sú hroby, zostalo len pár náhrobkov – a medzi nimi okopávali miestni zemiaky. Silná metafora. Štefankovská.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a SZSZ navrhl Ondreja Štefanka na štátne vyznamenanie, SZSZ po ňom nazve literárnu cenu, usporiadame o ňom večery v Bratislave a Prahe, odporúčime primátorom a starostom jeho meno spolu s inými aj pre pomenovanie ulíc. To všetko je však málo, chýba.

Samozrejme, medzi Slovákami v Rumunsku bude bez neho všetko inak, o budúcnosť však postarané je. Videl som Lýceum Jozefa Gregora Tajovského plné študentov, aj škôlku plnú detí. V Rumunsku majú 36 slovenských škôl. „Na rozdiel od Maďarska, u nás sa deti učia všetky predmety okrem rumunčiny a rumunskej literatúry po slovensky,“ zdôrazňuje Pavel Hlásnik. Vychádza celý rad časopisov, kníh, pozadu nezostávajú ani elektronické médiá. Mimoriadny je význam cirkvi, evanjelickej, ale i katolíckej. Evanjelický senior Juraj Bálint síce zveličene povedal, že trvalo päťdesiat rokov, aby sa pri našej návšteve stretli farári oboch cirkví v jednom kostole, v skutočnosti však ťahajú za národný povraz jedným smerom. Demokratický zväz má už tradične aj poslancu v rumunskom parlamente – na zvolenie mu ako menšinovému kandidátovi stačí päť percent hlasov, ktoré potrebujú ostatní. V súčasnosti je poslancom predseda zväzu Adrián Miroslav Merka. Počas nášho pobytu práve prebiehala kampaň pred komunálnymi voľbami, v budove zväzu sa nakrúcali spoty. Slováci sa usilovali opäť po štyroch rokoch získať kreslo primátora Nadlaku. Dohodli sme aj návrh na menovanie Pavla Hlásnika podpredsedom SZSZ a doplnenie Generálnej rady SZSZ o tajomníčku zväzu Biancu Pascovú, oboje ako náhrada za Ondreja Štefanka.

Napriek stále nie najutešenejšej ekonomickej situácii je perspektíva tamojšej slovenskej komunity dob-

ANNA TOMANOVÁ-MAKANOVÁ V PRESTÁVKE PREDVOLEBNEJ KAMPANĚ S AUTOROM GLANKU

rá, nechýba jej sebavedomie, predsa sa však veľká časť mládeže nevracia zo štúdií na Slovensku...

RUŠNÝ SLOVENSKÝ ŽIVOT VOJVODINY

Vojvodina, severná časť Srbska, kedysi súčasť Rakúska-Uhorska, je v mnohých smeroch zemou zasľubenuou. Slováci tu hovorievajú, že na tejto rovine stačí zasadiť gombík a vyrastie kabát. Za bývalého režimu sme im závideli životnú úroveň. Po všetkých vojnách a embargách je dnes situácia iná, krajine neprosieva ani to, že zatiaľ nie je súčasťou Európskej únie.

Aj o tom sa rozhodovalo vo voľbách, parlamentných aj komunálnych, ktoré sme tiež počas návštevy zachytili. Slováci sú zvyknutí zohrávať v nich svoju rolu, viesť obce (v srbskom ponímaní viac-menej okresy), tentoraz však vykočili ešte ďalej. Juraj Červenák, inak člen Generálnej rady SZSZ, založil zatiaľ skromnú komunálnu, avšak prvú slovenskú politickú stranu v zahraničí – Slovenskú ľudovú stranu. A najmä, predsedníčka Slovenskej národnostnej rady Anna Tomanová-Makanová figurovala ako veľmi významná postava predvolebnej kampane proeurópskej Demokratickej strany, seriózne sa o nej špekulovalo aj ako o budúcej ministerke. A tak, keď sme zasadli s oboma i so súčasným primátorom Báčkeho Petrovca Jánom Sabom k večeri, strhla sa okamžite nesmiernie zaujímavá a búrlivá politická debata, v ktorej sme s predsedom Matice slovenskej v Juhoslávii Branislavom Slivkom a riaditeľom vychýreného gymnázia v Báčskom Petrovci Paľom Beličkom len sekundovali. To, že Slováci dokážu takto bodovať vo voľbách a zväzovať aj navzájom seriózne legitímny politický boj, je vizitkou ich schopností a síly.

Aj v Srbsku, podobne ako v Maďarsku, existuje určitá dychotómia medzi štátom zriadenými slovenskými orgánmi a neštátnou, občianskou sférou. Tu však nejde o samosprávu, ale o celoštátne národnostné rady pre každú menšinu, to je model odskúšaný v Rakúsku. Podobne ako v Maďarsku, ani tu sa nestihlo všetko doriešiť, napríklad chýba úprava nových volieb a tak rada už presahuje svoje funkčné obdobie. Čo je však dôležitejšie, znamená to nové finančné zdroje pre činnosť, vytvorenie úradu v centre Vojvodiny – v Novom Sade a možnosť zriaďovať inštitúcie. Úplnou novinkou je napríklad vytvorenie Ústavu kultúry na čele s mladou odborníčkou Milinou Sklabinskou. Malo by ísť o obdobu Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, odkiaľ sme priviezli plný kufor kníh. S oboma inštitúciami sa ráta ako s vážnymi partnermi pre výskumné úlohy v rámci koncepcie štátnej politiky.

V neštátnej sfére je suverénne najvýznamnejšou inštitúciou Matica slovenská v Juhoslávii (premenovanie na MS v Srbsku zatiaľ neodhlasovali). „Naše postavenie je dané aj významom Matice srbskej v krajine a vzájomnými vzťahmi oboch inštitúcií,“ hovorí predseda Branislav Slivka, súčasne podpredseda Revíznej a zmierovacej komisie SZSZ, ktorý je nielen vynikajúcim funkcionárom a manažérom, ale aj zapáleným bádateľom. Nejedyn knižný či rukopisný unikát objavil s riaditeľkou knižnice Jarmilou Stojimirovičovou a osobne sa zaoberá napríklad aj kauzou brata M. R. Štefánika, ktorý vo Vojvodine pôsobil a leží na novosadskom cintoríne.

V Báčskom Petrovci majú fantastickú divadelnú tradíciu a dnes tam pôsobia amatérske aj profesionálne divadlo, hrá sa v nádhernej veľkej sále, klub dýcha uvoľnenou atmosférou bohémy. Insitných maliarov z Kovačice a Padiny rozhodne netreba predstavovať, a tak aj galérii je vo Vojvodine obrovské množstvo, od veľkých inštitucionálnych až po spontánne projekty, ako je maličká Galéria pri Jasliach, ktorú si takpovediac v stodole zriadil bývalý riaditeľ divadla, dnes rozhlasový redaktor Ján Dorča. Slovenské vysielanie má verejnoprávna televízia, ale existuje aj súkromná slovenská stanica, s rozhlasom je to podobne...

Kostol a škola, to je vždy pýcha dolnozemskej Slovákov. Majú vždy aj funkcie, ktoré si s nimi inde bežne nespájame. To je aj príklad gymnázia v Báčskom Petrovci. Jeho riaditeľ a predseda odbornej pracovnej skupiny SZSZ pre školstvo Paľo Belička o tom hovorí: „Za deväťdesiat rokov existencie školy sa každý riaditeľ školy snažil čosi pridať, využiť možnosti, a to aj pre širšie kultúrne a spoločenské poslanie školy.“ Výsledkom je moderný campus amerického typu, pričom s architektonickou noblesou starých dobrých čias. Kde na Slovensku či v Česku nájdete v škole nádhernú spoločenskú sálu, galériu plnú kvalitného umenia, v samostatnej budove pavilón prírodných vied, v ďalšej žiacki domov, samozrejme modernú telocvičňu, to všetko v uzavretom komplexe? Všade sú však bolesti, na ktoré treba získať prostriedky, v tomto prípade mnoho desaťročí neopravovaná strecha. Gymnázium v Báčskom Petrovci prešli generácie tamojšej slovenskej inteligencie, je to škola výnimočná, nie však solitér, Slováci vo Vojvodine majú rozvinuté školstvo so všetkými stupňami. Evanjelická cirkev je na rozdiel od Maďarska veľmi proslovenská, v Báčskom Petrovci majú aj slovenského biskupa. V Maďarsku sú samozrejme aktívni jednotliví farári.

Vojvodina je oázou v bývalej Juhoslávii, miesto, kde spolu bez problémov vychádzajú rôzne národnosti. A Slováci tam majú svoje silné a nezastupiteľné miesto.

•••

Srdečnosť a pohostinnosť dolnozemskej Slovákov sú nebyvalé, rovnako ako ich zanietanie, slušnosť, vďaka ktorej sme na jedinej škole nevideli nasprejované nápisy, ba ani poníčené zariadenie. Tieto komunity sa nesmiernie modernizujú, pričom nestrácajú zo svojej starosvetskej vlasteneckosti. Je to svet, o ktorom málokto tuší, aký až zaujímavý, krásny, neopakovateľný a pre slovenskú históriu dôležitý je. Bola to teda cesta okolo jedného sveta za šesť dní, bohužiaľ som si popri množstve poznatkov a zážitkov priviezol aj dve kilá navyše. Dolná zem.

DOTYKY HUDOBNEJ KRÁSY

Už počas dvoch desiatok rokov sa v Brne stretávajú dve pozoruhodné akcie, ktoré česká, slovenská a európska kultúra verejnosť sleduje ako priekopnícke udalosti pri výchovnom a vzdelávacom pôsobení na mládež. Týkajú sa detí do 12 rokov v individuálnom poznávaní zmiešaných speváckych súborov a koncertným vystupovaním zrakovo postihutej mládeže. Prvá prehliadka vyspelých chrámových zborov zo súťaží na Morave hostila účastníkov z Nových Zámok, ktorým sme tleskali vo dvorane Augustina v Masarykovej štvrti. Málo početný, ale za to brilantne technicky pripravený zbor - spevácky spolok A. Bernoláka pod vedením Andrey Urbanovej - zaznamenal zvláštny ohlas, keď vystúpil so vzorne po anglicky prednesenými popevkami a skladbou slovenského autora Ondreja Múčku „Pred tvárou Tvojou“. Ďalší zborový cyklus sa konal pod názvom „Tmavomodrý festival“. Počas svojho štvordňového konania privítal medzi zahraničnými účastníkmi, okrem vyspelých sólistov, i slovenskú skupinu Cimbál Classic. Túto hudobnú sériu doplnila hmatová výstava pod názvom „Dotyky večnej krásy“. Obidve hudobné prehliadky odkryli zaujímavé talenty a stretli sa medzi verejnosťou s úprimným záujmom.

(jv)

SVETOVÉ ZDRUŽENIE MÁ NOVÉ SÍDLO

Svetové združenie Slovákov v zahraničí získalo priestor pre svoj sekretariát v Bratislave, a to v prestížnej budove v tom najužšom centre. Konkrétne ide o kancelársky priestor v budove Národného osvetového centra na Námestí SNP, kde sídli aj legendárny V-Klub, Národné osvetové centrum, Literárne informačné centrum či Národný inštitút pre jazyk a literatúru Matice slovenskej. Objekt vlastní Ministerstvo kultúry SR a spravuje Národné osvetové centrum.

V budove môže združenie využívať aj ďalšie priestory a v zasadacej sále Národného osvetového centra sa už 12. mája uskutočnilo rokovanie Výkonného výboru

SZSZ. Schválilo okrem iného odporúčenie predsedovi, aby na uprázdnený post 1. podpredsedu SZSZ navrhol Pavla Hlásnika z Rumunsku, významné rozšírenie Čestného grémia o ďalšie osobnosti slovenského sveta, novú informačnú politiku združenia, projekt Literárnej ceny Ondreja Štefanka či zámer osloviť primátorov a starostov miest a obcí na Slovensku, aby pri pomenovaní ulíc a námestí pamätali aj na mená významných Slovákov v zahraničí. Svetové združenie schválilo aj vyhlásenie ku kauze Mlynky. Ďalšie zasadnutie sa uskutoční 9. júna v Prahe.

(vs)

ÚSPECH SLOVENSKÉHO FYZIKA

V americkom vydavateľstve odbornej literatúry Princeton University Press vyšla učebnica, ktorej spoluautorom je slovenský fyzik Peter Markoš. Donedávna pracoval vo Fyzikálnom ústave Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Kniha sa zaoberá šírením vlnenia v elektronických a elektromagnetických systémoch a Markoš ju napísal spolu s Costasom Soukoulisom z Ioweskej štátnej univerzity a Laboratória v Ames v Iowe.

„Táto práca prichádza v pravý čas, keďže je potrebné zachytiť najnovší pokrok v tejto aktívnej oblasti výskumu. Autori patria k lídrom v danej oblasti a je potešujúce vidieť ich skúsenosti pretavené v prospech novej generácie študentov,“ povedal o učebnici profesor John Pendry z Imperial College London.

Peter Markoš vyštudoval teoretickú fyziku tuhých látok na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského. Pracoval vo Fyzikálnom ústave SAV v Bratislave a v Ústave merania a meracej techniky SAV. Od začiatku roku 2008 učí na Katedre fyziky Fakulty elektrotechniky a informatiky Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Pôsobil aj v zahraničí, napríklad na Sophia University v japonskom Tokiu, na Univerzite v Ioaninne v Grécku, či na Ioweskej štátnej univerzite v Ames. Za výskum dostal v roku 2005 Cenu SAV. Markoš a Soukoulis sú spoluautormi pätnástich článkov. Ich práce sú rešpektované a doteraz boli citované viac ako päťstokrát.

(si)

SLOVÁCI POMOHLI KENI

Na pomoc ľuďom, ktorí prišli pri nepokojoch v Keni o strechu nad hlavou a živobytie, prispeli ľudia zo Slovenska sumou takmer 1,6 milióna korún (49.377 eur).

Iniciatívu „SOS Keňa“ vyhlásili začiatkom januára štyri slovenské mimovládne organizácie - združenie Človek v ohrození, eRko, Nadácia Integra a Slovenská katolícka charita.

Po takmer štyroch mesiacoch od vypuknutia povolebného násillia bola výzva „SOS Keňa“ 24. apríla uzavretá, ďalšie príspevky budú použité cez projekty Dobrej noviny na pomoc ľuďom v núdzi v Keni.

Prostredníctvom vyzbieraných peňazí tamojšie partnerské organizácie pomáhajú zmierniť ťažkú situáciu tisícov ľudí cez potravinovú pomoc, distribúciu hygienických potrieb, dočasné ubytovanie a rekonštrukciu obydli, ako aj aktivity smerujúce k zmiereniu znepriatelených strán a pokojnému návratu ľudí k bežnému životu. Pri nepokojoch podľa odhadov zomrelo 1200 ľudí a vyše 350 tisíc prišlo o domovy.

(ta)

VZNIKLO CENTRUM PROTI VYHÁŇANIU

Z iniciatívy skupiny ľudí okolo publicistu, bývalého podpredsedu vlády, senátora a veľvyslanca Egona T. Lánskeho a okolo Slovensko-českého klubu vzniklo 17. apríla Priateľské európske centrum proti vyhánaniu. Jeho sídlom sa stala obec Doubice v malebnom prostredí Českého Švajčiarska blízko česko-nemecko-poľského trojmezdia, kde vyhánanie napísalo svoju smutnú históriu. Na rozdiel od názvom podobných projektov oficiálne iniciovaných štátnikmi, toto centrum sa chce vyhýbať politike a napomáhať dialógu a priateľským vzťahom medzi ľuďmi rôznych etník či vierovyznaní predovšetkým prostredníctvom kultúry a cezhraničnej spolupráce. Tieto aktivity sa budú uskutočňovať nielen v Doubici, kde prezident združenia Egon T. Lánský poskytol pre jeho podujatia objekt, ale aj na ďalších miestach, vrátane Slovenska. Aj vzhľadom na personálne prepojenie sa počíta s úzkou spolupracou centra so Slovensko-českým klubom.

(vs)

SLOVENSKÝ FLAMENCO MUZIKÁL

V polovici apríla sa v rámci festivalu Pražské brány uskutočnila česká premiéra slovenského „flamenco muzikálu“ Don Quijote podľa Sancha. Predstavenie priviezlo Bratislavské hudobné divadlo Teátro Wüstenrot a diváci ho mohli po dva dni zhladnúť v Divadle U hasičů.

„Predstavenie nevychádza priamo zo Cervantesovej predlohy, ale nastavuje jej

ľudské zrkadlo, dáva jej určitý ľudský rozmer,“ hovorí autor libreta a producent Rudolf Geri. Podľa Geriho je jeho muzikál zrejme prvým dielom svojho druhu, ktoré je celé založené na štýle flamenco; navyše bolo paradoxne prvým pôvodným slovenským muzikálom uvedeným v českej metropole. Rudolf Geri sa ako autor hudby a koproducent podieľa aj na príprave česko-slovenského rockového oratória, ktoré pod názvom Antika 21 pripravuje na základe libreta Ireny Žantovskej na motívy Antigony medzinárodná produkcia za účasti Slovensko-českého klubu i združenia Aréna.

Vo flamenco muzikáli dominuje tanec a činoherní herci (Stano Dančiak, Ivan „Tuli“ Vojtek) tvoria podstatnú, ale predsa len kulisu tanečným „výčinom“ Dona Quijota (Matúš Kohútek) a jeho zoskupeniu Los Remedios. Na scéne sa odohrávajú vášnivé tance lásky, ale aj súboje mladých mužov, ktorým ženy spenili krv. Príbeh a tanec na javisku sprevádza živá hudba. Kvôli maximálnej autenticite prizvali španielskeho choreografa Ramóna Martíneza.

(vs)

VÝZVA PRE TEXTÁROV

Projekt s pracovným názvom „Výzva pre textárov“ pripravuje Slovensko-český klub so speváčkou, prvou víťazkou slovenskej SuperStar Katarínou Koščovou. Prešovská rodáčka sa v rozpore s očakávaniami vydala cestou hodnotnejšej, menej komerčnej

SNIMKY: ARCHIV

tvorby a teraz chce pomôcť aj pri hľadaní novej generácie textárov. Ponúkne svoju melódiu, ktorá bude prezentovaná na Internete i prostredníctvom médií, na prvom mieste Slovenského a Českého rozhlasu. Najlepší text, ktorý vyberie porota, potom naspieva a zaradí na album. To je samozrejme tá najväčšia odmena, nie však jediná, víťazi získajú aj ďalšie ceny. Spolu s invenčne pojatým bookletom, obsahujúcim všetky texty piesní i súvisiace básne a ďalšie vybrané sťažné pokusy, tak vzniká projekt, ktorý by mohol pomôcť k rozšíreniu záujmu o textovanie piesní a následne vari aj o poéziu. Lebo raz darmo, už Ľubo Feldek povedal, že Goethe by dnes písal piesňové texty - to je masová poézia tejto doby.

(vs)

Televízne pondelky sa dodnes spomínajú ako kvalitný program, ktorý združoval divákov na Slovensku aj v Česku. V Čechách sú dodnes spomínané s úprimným obdivom. Inscenácie zaradovali v pondelok, lebo vtedy sa v kamenných divadlách nehralo. Bol to skvelý nápad Daniela Michaeliho. Dramaturgička Jana Liptáková, dnes námestníčka riaditeľa Národného osvetového centra, programová riaditeľka folklórneho festivalu Výhodná a umelecká šéfká Divadla Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene, patrila do „pondelkového“ tímu. Jej spomienky približujú vtedajšiu tvorivú situáciu v televízii a pestrosť umeleckých relácií.

Bratislavské pondelky sa už nevrátia

Úspech medzi divadlom a TV

„Raz ochorela kolegyňa, ktorá robila chvíľky poézie. Zastupovala som ju a po jej návrate mi ponúkli, či by som nechcela prejsť do hranej tvorby - a to bol môj veľký sen. Už v roku 1978 sme realizovali prvú televíznu inscenáciu v Liptovskej Tepličke podľa poviedky Štefana Rysulu „Ako sa Štrbania s Važtanmi o bujaka Šándora pasovali“. Hrali tam herci takmer zo všetkých slovenských divadiel, zoznámila som sa tam aj s Jozefom Bednárnikom. Oslovila som ho na televíznu réžiu, po jeho úspechoch v divadle v Zelenči a Nitre. Veľmi ma potešilo, keď si ma práve v Liptovskej Tepličke vybrali nitrianski herci za svoju dramaturgičku, lebo každý dramaturg v televízii mal na starosti jedno divadlo.“

Tajomstvo úspechu televíznych pondelkov teda bolo aj v stálom a živom kontakte televízie a divadiel. Televízia mapovala, čo sa deje, nakrúcala hotové divadelné inscenácie, angažovala hercov z celého Slovenska. Tak sa v televíznom archíve zachovali aj

divadelné predstavenia ako Brechtov „Baal“ v réžii Romana Poláka alebo „Markíz sa zabáva“ režiséra Emila Horvátha, televízny film „Lúpež dejín“ Andreja Ferka a Jána Drgonca, ktoré sa na obrazovke neodvysielali.

„Robila som aj na tú dobu sporné inscenácie, ktoré zostávali v trezore. Vždy to bolo z nejakých iných dôvodov - raz to boli tvorcovia, inokedy zasa obsah, ale, našťastie, po roku 1989 sa na obrazovku dostali. Nie všetky. Doteraz ani neviem, ako sa nám s Jozefom Bednárnikom podarilo zrealizovať poviedku Isaaca Babela, ktorý bol vtedy v ZSSR zakázaný.“

Pôvodná tvorba. Pôvodná tvorba?

Vo svojej dramaturgickej práci sa Jana Liptáková sústreďovala najmä na pôvodnú tvorbu, na tvorbu básnikov, na Pavla Országha Hviezdoslava, Milana Rúfusa a Miroslava Váľka. Ale najmä na spoluprácu

KROTKÁ

s nitrianskym divadlom. Z pôvodnej tvorby tak vznikli filmy „Pustý dvor“ a „Syn človeka“ podľa Andreja Chudobu, „Cukor“ Karola Horáka, „Magma“ Petra Jaroša, „Mário, zapískaj...“ Daniely Prihodovej alebo cyklus „Otváranie trinástej komnaty“ o Husákoví a Benešovi.

Je možné oživiť dnes televízne pondelky? „Ťažko,“ hovorí Jana Liptáková. „Hoci mi jedna herečka nedávno povedala, že ktorákoľvek inscenácia z minulého obdobia je lepšia ako čokoľvek, čo sa robí teraz. Dnes sú celkom iné podmienky. V tom čase sme spolupracovali so zahraničím, vyrábali sme až sedemdesiat vecí ročne. Vyrábalo sa naraz vo všetkých štúdiách a každý z dramaturgov musel mať v priečinku pripravených niekoľko scenárov do výroby. Televízia bola sebestačná pokiaľ ide o rôzne profesie - osvetľovači, kostyméri, vlásenkári, kameramani, strihači. Všetkých zamestnávala, nuž výroba nebola taká nákladná ako teraz, keď sa relácie zadávajú firmám.“

Súčasný divák očakáva skôr klipovú akciu ako pomalý pulz divadelnej drámy. Ale predsa - zvláštne je, že ten istý divák, ktorý dnes obľubuje telenovely, seriály či šou, nostalgicky spomína na televízne pondelky. Čo sa stalo s vkusom ľudí?

„Keď som po revolúcii robila s režisérom Zdenkom Krausom, ktorý kedysi emigroval do Holandska a robil tam obrovské množstvo sitkomov a seriálov, veľmi túžil robiť niečo iné. Niečo, čo nie je také prázdne. Plakal pri slovenských filmoch a inscenáciách, keď sme ich v Amsterdame pozerali. Tešila som sa, že my nemusíme robiť také povrchné veci, ale on predpovedal: Počkaj, aj k vám to príde! A prišlo. Slovenský divák sa už tiež nakazil,“ hovorí J. Liptáková.

A dramaturgička pokračuje: „Keď bol minule Dušan Jamrich v relácii „Takí sme boli“ a zarecitoval Novomeského „Nedeľu“ ľudí to vnútorne zasiahlo. Spomenula som si na chvíľky poézie s Dušanom Jamrichom, Ladislavom Chudíkom, Vladom Durdíkom a ďalšími - aká to bola kvalita v obsahu, ale najmä v interpretácii. Nemohli by sa chvíľky poézie reprízovať? Za všetko hovorí Chudíkov citát: „Keď bude poézia mŕtva, nebude tu prostriedok na prebúdzanie svedomia, na to, aby sme sa na tomto svete kontaktovali láskou a dobrom.““

Helena Dvořáková

KLEBETNICE

Predstaviteľ náročných postáv

súbor SND začal znovu hrať, Jamnický sa k režijnej práci už nevrátil. Hrával v televíznych filmoch a inscenáciách, pôsobil ako recitátor v rozhlase. Jeho spôsob prednesu v mnohom ovplyvnil ďalších slovenských interpretov poézie. Zdôrazňoval hudobnú stránku a melodickosť slovenskej reči a vytvoril novú javiskovú reč.

Pripravil koncepciu divadelného zákona a podieľal sa aj na príprave zákona o poštátnení Slovenského národného divadla. Patril k členom prípravného výboru pre založenie Vysokej školy múzických umení. Po oslobodení bol tri roky zamestnaný ako režisér a scenárista Československého filmu. Pôsobil aj ako pedagóg na Vysokej škole múzických umení a na pražskej bábkarskej katedre Divadelnej akadémie múzických umení.

Od roku 1953 bol v predčasnom dôchodku, ktorý iba občas prerušil účasťou v recitačných pásmach slovenskej poézie („Čo vatru nietili“, „Slovenské ľudové balady“, „O krvi“). V nich potvrdzoval, že stále patrí medzi najsgestívnejších interpretov poetického slova. Pravidelne tiež spolupracoval s rozhlasom.

Ján Jamnický zomrel pri jednom zo svojich výstupov na obľúbené tatranské končiare v auguste roku 1972. Príčina smrti zostala záhadou. Ani lekári totiž nedokázali určiť, či ňou bola smrť podchladením alebo čin človeka, ktorý sa pre ňu rozhodol dobrovoľne. Pochovaný je v Bratislave. V roku 1967 a v roku 1970 získal titul zaslúžilý umelec a v roku 1991 Rád T. G. Masaryka III. triedy in memoriam.

(mr)

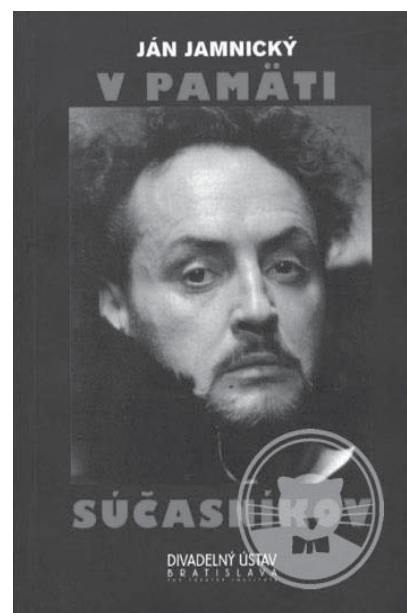
Režisér, scenárista a pedagóg Ján Jamnický sa narodil pred sto rokmi v rodine evanjelického kňaza. Jeho staršia sestra zomrela ako maličká na zápal pľúc, preto sa o neho matka veľmi bála a nerada ho púšťala von. Útočiskom sa mu stal svet kníh. V osemnástich rokoch odišiel do Bratislavy študovať medicínu. Na fakulte sa zoznámil so svojou budúcou ženou, herečkou Vilmou Březinovou, ktorá ho priviedla k divadlu (manželstvo sa neskôr rozpadlo).

Po štúdiách nastúpil v roku 1932 do Slovenského národného divadla. Debutoval postavou Petra v hre „Pohoršenie v svätofloriánskej doline“ od slovinského dramatika Cankara. Jamnický bol vyhľadávaným predstaviteľom hrdinských a intelektuálne náročných postáv, akými boli napríklad Trofimov z „Višňového sadu“, lord Graham z „Vejára lady Windermerovej“, Saint Just z „Dantonovej smrti“. Jedným z Jamnického najväčších hereckých triumfov bola úloha Kreonta. Kritika oslavovala orátora i jeho pohybovú kultúru. Divákov zaujala jeho vysoká štíhla postava, výrazná tvár a oči, čisto znejúca slovenčina, úsporný javiskový pohyb s dôrazom na výrazné gesto. Kritici zasa oceňovali jeho dôslednú snahu hľadať hĺbkovú psychologickú motiváciu postáv.

Ján Jamnický sa od začiatku zaoberal divadlom i po teoretickej stránke. Pravidelne cestoval a zbieral skúsenosti pozorovaním zahraničných divadelných scén. V roku 1936 bol v Moskve, odkiaľ sa vrátil poučený inscenáciami Tairova a Mejerchoľda. Šéf Činohry SND Ján Borodáč ho preto postupne zamestnával

aj ako dramaturga a jeho znalosť cudzích jazykov zasa využíval pri prekladoch divadelných hier. Čoskoro sa Jamnický začal systematicky venovať réžii. Pre SND pripravil dvadsaťpäť inscenácií a postupom času sa už herectvu venoval len sporadicky. Ako prvý akcentoval na javisku symboliku vyjadrovania ľudských osudov. Umenie bolo pre neho prostriedkom ako ukázať cestu od nízkych vášní k naplneniu duchovného poslania človeka. Tomu zodpovedala aj strohá, takmer prázdna scéna a práca s hercami, ktorá smerovala od realistického drobnokresby k štylizácii a podriadenosti ich výkonov celkovému vyzneniu hry. Výrazná bola tiež Jamnického práca s veršovaným textom, kde vyzdvíhoval jeho poetickú silu. Ako režisér nachádzal priaznivú odozvu najmä u divákov mladšej generácie, ale aj podporu začínajúcich hercov, akými boli napríklad Mikuláš Huba, Gustáv Valach, František Dibarbora a Ladislav Chudík. Prvým výrazným úspechom bola inscenácia Ibsenovho „Rosmersholmu“ (1940), kde podčiarkol symboliku postáv a ťarchu dobovej beznádeje.

Po skončení druhej svetovej vojny, keď činoherný

Lavicová katastrofa v Británii

V jedenástom roku nepretržitého vládnutia, sotva rok potom, keď v ešte stále celkom pohodlnej premiárskej pozícii vystriedal Tonyho Blaira jeho dlhoročný minister financií Gordon Brown, musela britská ľavica – hoci zatiaľ len? v miestnych voľbách v Anglicku a vo Walese – zaregistrovať prvú, ale zato nečakane zdruvujúcu porážku. Dá sa v nej vystopovať hocijaká logická súvislosť i symbolika, dá sa v nej vidieť varovanie. A určite bude pre britských labouristov, ale nielen pre nich, užitočné zamyslieť sa nad príčinami a hľadať možnosti ako, najneskôr do dvoch rokov, skúsiť veci napraviť.

Symbolika je jednoduchá: Všetko sa udialo práve prvého mája, v deň sviatku práce, ktorý síce Britovia priveľmi neslavia, ale spája ich s ním názov strany – labour znamená to isté, čo práca. Tento názov symbolizuje aj fakt, že ostrovná ľavica, na rozdiel od kontinentálnej, vznikla ako výsledok fabiánskeho – odborárskeho – myslenia. Na európskom kontinente je to väčšinou naopak: odbory sú produktom politickej ľavice – sociálnej demokracie. I tradície sú máličko rozdielne.

Čo do počtu hlasov sa pred ľavicu dostali, hoci tesne, aj večne tretí liberálovia. Ľavica stratila moc okrem iného v Liverpoolu a v severnom Anglicku, stratila aj to, čo od Toryovcov v nedávnej minulosti získala v južnom Anglicku, a nakoniec stratila aj Londýn, najlepší odrazový mostík do parlamentných volieb. Niektorí zasvätení i „zasvätení“ hovoria, že ide o koniec blairovskej „novej ľavice“. A nech už je to pravda alebo nie, stojí to za zamyslenie, i keď Brown je skôr považovaný za ľavicovejšieho než Blair,

a možno i pochybovať, či „nová ľavica“ bola vôbec ľavicová. Dosiť symbolika.

K logickým dôvodom určite patrí, že čím dlhšia vláda jednej strany (či koalície strán), tým je volič unavenejší a túži po zmene. Patrí k nim tiež fakt, že po Maggie Thatcherovej má dnes pravica na čele relatívne mladého, celkom schopného a nebojácneho politika s istou predstavivosťou a tiež istým šarmom. Iným z dôvodov, ktoré prispeli k volebnej porážke labouristov, je skutočnosť, že nielen Spojené kráľovstvo, ale celý západný svet sa po veľkých problémoch so zle krytými hypotečnými úvermi, krachmi bánk, rastom cien palív a energetiky či potravín a s pribúdajúcou konkurenciou veľkých, donedávna rozvojových krajín, dostal – či už dočasne alebo dlhodobo – do kritickej hospodárskej situácie, ktorú, pochopiteľne, najhoršie znášajú tradiční ľavicoví voliči. V prípade Spojeného kráľovstva (UK) prispúva tiež fakt dlhodobej nekritickéj podpory ľavicovej vlády čím ďalej nepopulárnejšieho

režimu odchádzajúceho prezidenta USA Busha a dlhodobu i problémy UK vo vzťahu k Európskej únii (EÚ). Problémy s EÚ by mala aj vládna pravica, lenže má akurát pochybné šťastie, že (zatiaľ) nie je vládna.

Varovanie je jasné: Niekoľko súčasných ministrov by stratilo miesto v Dolnej snemovni, keby sa podobný výsledok vo „veľkých“ voľbách opakoval. Nepochybne sa nad tým niektorí zamysleli, keď konštatovali, že premiér má do jesene vypracovať súvislý a premyslený program strany. Nikto sa ale neodvážil spochybniť jeho postavenie; dokonca ani starý partajný rebel a nedávny londýnsky primátor, „červený Ken“ Livingstone, ktorý zvíťazil nad Thatcherovskou aj Blairovskou mocou. Na priamu otázku médií, či dôvodom jeho volebnej porážky neboli chyby stranického vodcu, vzal Livingstone vinu za svoju prehru na seba. Niektorí súčasní ministri priznali, že sa ľudia pýtajú, či labouristi chápu ako žijú, že občanov znepokojuje rast daní, cien palív a životných nákladov, a že im mnohí zabuchnú dvere, keď chodia agitovať z domu do domu, čo je v Británii tradíciou.

Na takýto druh politickej pokory nie sme u nás bohužiaľ zvyknutí. Ani na predsedu vlády, ktorý sa nenechal knokautovať, vstal a skravený, bezprostredne po porážke, povedal: „Som tu, aby som počúval a viedol, a to tiež urobím. Stojíme tvárou v tvár ťažkým hospodárskym podmienkam s rastúcimi cenami palív a potravín, s neistotou okolo hypoték a úverov, ale v priebehu niekoľkých mesiacov sa ukáže, že sme urobili správne rozhodnutia, že sa vývoj hospodárstva obráti nahor a bude nasledovať prosperita.“

To sú slová porazeného demokrata. Uvidíme. Pozoruhodné v prípade Gordona Browna je, že do verejného života vstupoval ako mladý, geniálny národohospodár a vychádzajúca politická hviezda. Dlhú dobu čakal na šancu dostať sa až úplne hore. Potom ale neukázal príliš vodcovskú, či ekonomickú genialitu. V ťažkých obdobiach jeho krajina dopláca nielen na spojenectvo s USA, ale stráca aj voči porovnateľným európskym regionálnym mocnostiam. Z nich, v posledných rokoch, nakoniec ľavica zvíťazila len v Španielsku.

Možno nájsť i poučenie pre Česko: Napriek mohutným protestom veľkej skupiny spolustraníkov Brown odmietol najnižšiu, desaťpercentnú daňovú hranicu. To je úroveň pre tých najchudobnejších. Keď si pomyslíme na 15-percentnú rovnú daň, z akéhosi umelo vykonštruovaného „superhrubého“ príjmu, zavedenú u nás v Čechách, zdá sa logické, že časť českej ľavice znovuzavedenie desaťpercentnej hranice, vrátane istej progresivity, plánuje. Akéj – to je otázka.

Egon T. Lánský

fejton

Tým, čím sú pre dedinu hody a pre mesto výročné trhy a jarmoky, tým vždy bola pre členov JRD výročná členská schôdza. Už niekoľko dní pred jej začiatkom vypukli v obci veľké prípravy. Zabíjali sa svine i hydina, do demizónov sa stáčalo víno a z okresného mesta sa privážalo pivo. Skrátka a dobre – všetko sa chystalo v takom množstve, aby boli všetci družstevníci spokojní.

Výročná schôdza bola medznikom v hospodárení družstva, vyplácali sa na nej doplatky, volil sa nový predseda a predstavenstvo JRD a po oficiálnom programe nasledovali

Príbehy spod Marhátu

Voľba predsedu

dovala ozajstná ľudová veselica, na ktorú vždy prišli všetci družstevníci. Ale aj tých, čo si chceli zadarmo zajať a vypiť, bolo tiež vždy dosť. Nuž a takáto výročná schôdza sa konala aj v Šarfii, ako obyčajne, v zime. Z družstevnej kuchyne sa niesli storaké príjemné vône a sála kultúrneho domu bola preplnená sviatočne vyoblekanými družstevníkmi. Načo tajiť – zásluhou mimoriadne vysokých doplatkov panovala tu výborná nálada. Väčšia časť programu už prebehla, zostávala ešte voľba predstavenstva a predsedu JRD. Do tejto funkcie bol navrhnutý doterajší šéf družstva, jeden z jeho zakladateľov, Fero Palko. Hneď za tým, ako v návrhu, okráslené mnohými prívlastkami, odznelo jeho meno, Fero vstáva a akosi „upejvavo“ takto hovorí:

„Vážené súdružky a súdruhovia, já si velice cením, že ma zasek navrhujete do tejto zodpovednej funkcie, ale hádam

by ste furt nemoseli len moje méno uvádzať v návrhu. Možná, že by aj volagdo druhý stev skúsiť, jaké je to potešený byt v Šarfii predsedom drustva. Já len tolko.“

Fero Palko, ktorý bol už niekoľko sezón na čele tohto JRD, to ani zďaleka nemyslel tak, ako to povedal. Asi podľahol chvíľkovej skromnosti či čomu. Prítom bol presvedčený, že nikto iný z družstevníkov by sa na túto funkciu ani za nič nepodujal. To však podcenil Lojza Rybárika, mladého tľchubu, ktorý už bol vtedy „dobře podperený“. Ten veľmi rýchlo vyplnil nezvyklú pauzu, ktorá nastala po predsedovom „vystúpení“, využil ponúknutú šancu a svojvoľne sa ujal vedenia tejto výročnej schôdze:

„Ty už neseš byt predsedom drustva, Ferko? No, keď sa ty to už nelúbi, nehať tak, prosit ta nebudeme. Veruže nyje! Já za predsedu nášho jéerdé navrhujem Ruda Moravčíka!“

Ako odpoveď na tento nečakaný návrh nastalo v sále hrobové ticho. Uzurpátor Lojzo zrazu len celú vec dorazil veľmi hlasno vyslovenou otázkou:

„Tak teda: gdo je za Ruda Moravčíka – hore ruku!“

Po chvíľke sa začali dvíhať ruky prítomných členov šarfického družstva, až boli hore tuším všetky. A tak toto JRD malo predsedu, s ktorým ešte pred piatimi minútami nikto nerátal, vlastne ani on sám. V potlesku, čo patrilo už novému predsedovi, zanikli slová toho dovtedajšieho, Fera Palka:

„Ancijáša tvójho, Lojzo, ales mi dav, ty opilec! Bolo mi treba skromnosti?!“

Jolana Kolníková

Poděbradské dny poezie

SNÍMKY: ARGHV

Nie veľa kultúrnych podujatí ostalo spoločných pre obidve krajiny aj po rozdelení Československa. I keď sa, vzhľadom na nové postavenie obidvoch nástupníckych štátov, stala udeľovaná Cena Egona Erwina Kíschy pre autorov literatúry faktu už medzinárodnou, Poděbradské dni poezie sa stali Fórum prednesu poézie a prózy. Tento rok sa v dňoch 24. - 27. apríla uskutočnil už štyridsiaty šiesty ročník. Tento tradičný festival umeleckého prednesu poézie a prózy sa stáva miestom, kde sa stretávajú mladí ľudia z Čiech, Moravy a Slovenska.

Súťaž sa začala v roku 1963; v tom istom roku, keď vznikla poetická vináreň VIOLA. Založil ju, zorganizoval a finančne zabezpečil herec Vlastimil Fišar. Pripomínam ho aj preto, lebo mal korene na Slovensku, pôsobil v martinskom Divadle SNP a aj jeho manželka Viola pochádza zo Slovenska. Vlastimil Fišar vznik súťaže zdôvodňoval slovami: „Tak ako tvorivá amatérska mláď má svoj Prostějov, budú mať aj profesionálni prednášaci svoje mesto: Poděbrady!

Fórum organizujú združenia Slovo a Hlas v spolupráci so Združením divadelníkov Slovenska, Mestom Poděbrady, Kultúrnym a informačným centrom Poděbrady. Fórum je určené českým a slovenským mladým profesionálnym interpretom vo veku do tridsať rokov, poslucháčom hereckých škôl, študentom konzervatórií a laureátom amatérskych súťaží. Fórum prebieha v dvoch vekových kategóriách. Účastníci si môžu zvoliť text poézie alebo prózy v akomkoľvek žánri v maximálnej dĺžke sedem minút pri poézii a deväť minút pri próze, ak ide o vekovú skupinu od šestnástich do devätnástich rokov, alebo v akomkoľvek žánri v dĺžke desať minút, ak ide o vekovú skupinu dvadsať až tridsať rokov.

Popri rôznych cenách je na Fóre prednesu udeľovaných päť slovenských cien – Cena slovenského rozhlasu, Cena združenia rozhlasových tvorcov, Cena Divadelného ústavu, Cena vydavateľstva Slovenský spisovateľ a Cena Matice slovenskej.

Ďalšia slovenská cena je Cena Viliama Záborského, ktorá sa udeľuje „za vytríbený jazykový prejav spojený s majstrovstvom jazykovej reči a interpretácie poézie či prózy“. Udeľuje ju Slovenský literárny fond na návrh predsedníctva Poděbradských dní poézie a Združenia divadelníkov Slovenska. Je dotovaná čiastkou 2 000 Sk. Od roku 2004 ani raz nebola táto cena udelená.

Najvyšším ocenením v prednese poézie a prózy je Krišťáľová ruža, ktorá je udeľovaná od roku 1966. Vtedy to bol ešte štvrtý ročník Neumannových Poděbrad, ako sa pôvodne nazývali Poděbradské dni poézie. Od roku

1972 sa striedali umelci z českých krajín a zo Slovenska a od roku 1988 je ruží udeľovaných viac, aby boli splatené minulé dlhy. Niektorí umelci neboli ocenení, hoci išlo o vynikajúcich interpretov, preto od roku 1994 do roku 1999 uvádzali cyklus „Patróni Poděbradských dní poézie“ venovaný interpretačnému umeniu tých, ktorí sa udeľenia Krišťáľovej ruže nedožili. Zo Slovenska išlo o týchto umelcov Evu Polákovú, Jána Jamnického, Ctibora Filčíka, Hanu Meličkovú, Betu Poničanovú, Ľuda Ozábala, Imricha Jenču a Oľgu Sýkorovú-Kadancovú.

Doteraz Krišťáľovú ružu zo slovenských umelcov dostali Viliam Záborský, Mikuláš Huba, Mária Kráľovičová, Vladimír Rusko, Viera Strnisková, Juraj Sarvaš, Ladislav Chudík, Hilda Michalíková, Ida Rapaíková, Eva Kristínová, Adela Gáborová, Dušan Jamrich, Gustáv Valach, Viera Bálintová, Zdena Gruberová, Karol Machata, František Kovár, Igor Hrabinský, Ján Gallovič, Leopold Haverl, Emília Vášáryová, Eva Rysová, Jozef Šimonovič, Alfréd Swan, Mária Dacejová-Schlosserová.

Krišťáľová ruža Poděbradských dní poézie 2008 bola udelená hercovi Slovenského národného divadla a recitátorovi Mariánovi Geišbergovi. Laudatio predniesol Vladimír Rusko. Ocenený umelec nemohol byť prítomný kvôli dávnejším záväzkom, ale jeho prednes veršov zaznel v rozhlasovej nahrávke.

Významný bol aj program, ktorý mal charakter prednáškového výkladu s ukázkami - slovenský rozhlasový režisér a teoretik prednesu Vladimír Rusko prešiel spolu s poslucháčmi metamorfózami slovenského prednesu za 45 rokov.

V prvej kategórii bolo 20 recitátorov a z toho 9 zo Slovenska. Cenu Slovenského rozhlasu získala Magdaléna Buriánková. V druhej kategórii bolo 28 recitátorov, z toho 9 zo Slovenska. V tejto kategórii boli slovenskí recitátori úspešnejší, odniesli si šesť cien z desiatich. Najviac ocenení získal Richard Blumenfeld z košického konzervatória, ktorý sa stal laureátom II. kategórie, získal Cenu Miloša Horanského a Cenu Slovenského rozhlasu. Cenu

vydavateľstva Slovenský spisovateľ si odniesla poslucháčka VŠMU Kristína Kováčiková a Cenu Divadelného ústavu Bratislava poslucháč VŠMU Juraj Ďuriš.

V rámci predstavenia umeleckých škôl sa zdramatizovaním Saroyanovej poviedky „Muž, ktorý nechal srdce na vysočine“ predstavili študenti 2. ročníka hudobno-dramatického oddelenia Konzervatória v Košiciach.

Zo slovenskej strany bola súťaž podporená aj Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky, Vydavateľstvom Spolku slovenských spisovateľov a už uvedenými slovenskými inštitúciami, ktoré udeľovali ceny slovenským účastníkom.

Pri tejto príležitosti by som chcel pripomenúť básnika Jána Smreka, ktorý na otázku, čo si myslí o recitačnom umení prvého ročníka Celoštátnej prehliadky umeleckého prednesu v roku 1963, napísal tieto slová:

„Mnoho si o ňom myslím, ale keď mám na otázku odpovedať len niekoľkými slovami, vezmem si na pomoc verš. Napríklad tento verš z mojej knihy „Hostina“ adresovaný Jednej panej:

Cez tvoje hrdlo, cez tvoj hlas
Len cez tvoj hlas nech tečie moja báseň
Čo v slove mojom mŕtve je, to žije zas.
Keď ty dáš doňho vášeň

Len papier je to všetko, zdalo sa mi.
Lež keď to tvojím hrdlom pretieklo,
Hneď to bol ohňostroaj a fontána,
Čo z úbohého slova vystreklo.

Pokiaľ ide o profesionálnych recitátorov, mnohých z nich obdivujem: vedia báseň umocniť. Ale ich poslucháči neraz hovoria: najradšej počúvame, keď si svoju báseň autor prednesie sám. To sú poslucháči, povedal by som, rafinovaní, ktorí sa radi pasú na mukách autora, keď sa mu zachveje hlas a zarosí zrak.“

Vojtech Čelko

Český Slovák dobyhl Poľsko

S Igorom sa poznáme už celú večnosť. Aspoň sa nám tak zdá, pretože tie roky vari ani nedokážeme spočítať. Nielenže sa občas, pokiaľ nám to nepriateľ čas dovolí, stretávame ako kamaráti, ale so záujmom sledujeme aj jeho profesionálnu dráhu slovenského šansoniéra, herca i autora divadelných hier, ktorý sa natrvalo usídlil v Prahe. Písali sme už o ňom v našich periodikách i knihách niekoľkokrát, je zakladajúcim členom Slovensko-českého klubu, vystupoval na mnohých našich kultúrnych akciách, s mnohými nám pomáhal. S Igorom je totiž fajn. Málokedy ho stretnete so zlou náladou, je vždy plný elánu, optimizmu a všakovakých nápadov. Vari tou najväčšou súčasťou novinkou a svojím spôsobom pozoruhodnosťou Igora Šeba je to, že vystupuje viac na pódiumoch poľských divadiel než tých českých alebo slovenských...

NAĎA VOKUŠOVÁ, VLADIMÍR SKALSKÝ

Možno len na začiatok pripomeňme, že Igor, rodák z Vlčkoviec pri Trnave, vyštudoval estetiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, pôsobil v prešovskom divadle a neskôr ako redaktor a moderátor Československého rozhlasu, čo ho napokon priviedlo do Prahy. Tu pri rozhlasovej práci začal sem-tam i spievať. Vždy ho lákali šansóny – pesničky, ktoré sú o niečom, ako sám hovorí. Mal v živote šťastie, teda konkrétne najmä šťastie na ľudí. Prvým z osudových bolo stretnutie s textárom Pavlom Cmíralom, s ktorým začal spolupracovať už v prešovskom divadle. Tento umelec širokého rozhľadu a záberu sa ho v Prahe ujal a začal pre neho písať texty pesničiek. Hudbu mu poväčšinou skladal Milan Dvořák a celé roky počas jeho spievania sedel za klavírom

Jiří Toufar. V čase pôsobenia v rozhlase sa osobne spoznal aj s vtedy stále ešte populárnou Ljubou Hermannovou a začal s ňou vystupovať. Rovnako tak sa neskôr takmer desať rokov objavoval na scénach po českých a slovenských mestách spolu s „chýtrým klaunom“, hercom a spisovateľom Miroslavom Horníčkom. Dvakrát bol hosťom na medzinárodnom festivale šansónov v chorvátskom Záhrebe. Vytvoril tiež akýsi šansónový kabaret „C'est la vie“, ktorý sa prezentoval v pražskej Redute a zazneli v ňom pesničky v najrôznejších európskych jazykoch, stál aj pri zrode pražského šansónového festivalu.

Od hudby sa stále viac posúval aj k divadelným žánrom, a to nielen ako interpret. Napísal monodrámu „Podivná splátka“ a neskôr hry „Moje past“

VYZNANIE TEXTÁRA PAVLA CMÍRALA

S Igorom se znám dlouhá léta a když se dnes dívám na jeho současné fotografie nebo záznamy divadelních vystoupení, říkám si, že jsem se s ním musel nejspíš seznámit někdy v jeho začínající postpubertě. Léta utíkají a mně se zdá, že je pořád tím střeleným Šebem, který snad ani nevnímá čas. Možná občas, před zrcadlem, ale známe to, zahál-li zrcadlo pára... jací jsme? Přece takoví, jací jsme byli! Tak. Producentskou a textařskou poklonu mám za sebou a teď už mohu mluvit docela upřímně. A upřímně musím říct jedno - těší mě, že se práce, které jsme se poctivě věnovali od času cinkání klíči, v posledních sezónách, spíše polských než československých, zúročila a že z Igora vyrostl kumštýř, který nedělá ani v nejmenším ostudu československému šansonu a ani našemu, řečnickému „hudebně-zábavnému“ herectví. Nebyla to cesta lehká, protože jsme si museli moře věcí ujasnit, o moře věcí jsme se museli poprat. Šlo o styl zpívání, o žánr, o texty, o muziku, a když nám došly argumenty, nešli jsme u vody daleko pro ostrá slova a jeden z nás nejednou nelenil na ulici popadnout popelnici a pořádně s ní šmarit o zem. Textař to nebyl. Ale zadařilo se a mám radost, že máme na kontě fůru výborných písniček a hudebních čísel. A velkou radost mám z toho, že styl, ke kterému se Igor „prokopával“, funguje při jeho koncertech, při silvestrovských představeních v divadle v Chorzowě i při představeních jeho hry s písničkami „Pomalů a jeszcze raz“. Dnes se dočítáme v médiích, jak v Polsku budují Raduza a Ivan Mládek. Stejně úspěšně buduje v Polsku i Igor Šebo. Postavili se vedle polských kolegů, kteří měli to štěstí, že vyrůstali v zemi, kde ani komunismus nedokázal zahnat do moře chytré, působivé šansony nebo kabaretní písničky, které mají tím pádem v Polsku neskutečnou tradici, postavili se tedy vedle jejich výtečných polských interpretů, je jim rovnocenným partnerem. A co už víc může chtít textař, který tomu poděšovi donekonečna opravoval výslovnost a chtěl po něm d, zpíval-li pořád es...?

Je dobře, že Češi, Slováci, Slezané a Poláci mají svého I.Š. Má totiž X faktor, což podle mě znamená, že má X možností jak nás všechny pořád překvapovat. A to se u šansoniéru sakra počítá!

a „Nuselský most“, v kterých sám účinkuje. Začal spívat aj na medzinárodných galavečeroch v Teatre Rozrywki v poľskom Chorzowě. A práve pri tom by sme sa mali na chvíľu asi pozastaviť. Už v Záhrebe sa totiž Igor zoznámil s dvoma vynikajúcimi poľskými šansoniérkami práve z tohto divadla - Elżbietou Okupskou a Mariou Meyer. Odtedy sa začal zaoberať myšlienkou urobiť spoločný koncert v Prahe. Ten sa mu naozaj podarilo zrealizovať a Igor niekoľkokrát zasa vystupoval v ich divadle. Keď raz speváčky prišli do Prahy opäť a tenoraz aj s riaditeľom divadla Darkom Milkowskim a pozreli si Igorovu monodrámu „Moje past“, požiadali ho, aby napísal niečo aj pre nich. Ku spolupráci prizvali herca a režiséra Roberta Talarczyka, a tak sa zrodila Igorova autorská komédia

S MIROSLAVOM HORNÍČKOM

POMALU A JESZCZE RAZ

INTERCTY

„Pomalú a jeszczce raz“. Igor tam autenticky hrá Slováka žijúceho v Prahe a komédia získala poľskú „Zlatú masku“, čo je akási obdoba českej „Thálie“. Igor o tom povedal: „Občas sa v živote herca alebo divadelníka stane, že stretne niekoho, s kým si rozumie, s kým je mu na scéne ešte lepšie ako dobre, a mne sa to stalo nielen s oboma dievčatami, ale aj s Robertom. A tak sme rozmýšľali, že by sme mohli pre zmenu urobiť hru len pre nás dvoch...“ Igor nemusel ísť po námety ďaleko – ako základ vzal príhodu, ktorá sa mu udiala na jednej z častých ciest vlakom do Poľska. A tak sa na jeseň minulého roku zmenila železnica v Bialsku-Bialej na divadelné javisko. Práve tu sa totiž odohrala európska premiéra divadelnej hry Igora Šeba „Intercity“. Ďalšie boli v Poľskom Těšíně, v Prahe, Klatovoch a potom na Slovensku – v Žiline a Pezinku. Ide o humoristickú poviedku o náhodnom stretnutí Slováka a Poliaka, ktoré vlastne postupne prechádza dejinami dvoch susediacich krajín, vykresľuje mentalitu ich obyvateľov, komplexy i vzájomnú predpojatosť. Nájdete tu spomienky hrdinov na detstvo a zároveň odkazy na dejiny týchto dvoch národov. Igor v hre hovorí po slovensky a núti tak poľských divákov viac sa sústrediť a na predstaveniach u nás je to práve naopak, pretože Robert samozrejme hovorí zasa po poľsky. A táto naozaj populárna divadelná hra stále cestuje po rôznych mestách, ba dokonca i dedinách, čomu praje i nenáročná scénografia predstavenia. „Na hru sme dostali grant od

Višeγράdskeho fondu,“ pripomína Igor. „Veď napokon hudbu zložil Čech Jiří Toufar, scénografiu vytvorila Maďarka Renata Balogh, napísal ju Slovak a režiroval Poliak Robert Talarczyk. Tak som sa dostal vlastne do Bialska-Bialej, do miesta, ktoré mi bolo veľmi sympatické, lebo v ňom stále nachádzam prvky starej Bratislavy či Brna, jedným slovom kúsok Rakúsko-Uhorskej monarchie. Túto hru som napísal najmä preto, že ma rozčuľovalo, ako málo o sebe vieme.

Máme spoločné korene, sme susedia a pritom dnes vieme viac o Amerike, než o Poľsku.

Veď je to hanba! A oba národy majú ešte aj jednu spoločnú zú vlastnosť, že hodnotia ľudí podľa toho, odkiaľ pochádzajú a nie akí sú. Myslím si, že diváci tak v Poľsku, ako aj na Slovensku a Česku pochopili, o čo nám ide a dobre sa zabávali, aj keď sme všetkým trom národom tak trochu stúpili na otlak. Nelíšime sa, lebo všade sú ľudia dobrí, inteligentní, ale aj zlí a hlúpi...“

No a popri týchto zaujímavých aktivitách, rodiaci sa na poľskej pôde, stíhol Igor vlni vydať aj nový album s prostým názvom

„Igor Šebo“, kde okrem češtiny zaznieva poľština a francúzština. Nuž a s Pavlom Cmíralom pripravujú pre zmenu zaujímavý český hudobný projekt, ale priveľmi o ňom ešte nechceli hovoriť, aby predsa len jeho zrod nezakríkli. Tak uvidíme... V júni vystúpi v Terezíne aj na záver Projektu Vagón, realizovaného Múzeom SNP z Banskej Bystrice a Slovensko-českým klubom, vydavateľom Slovenských dotykov. V každom prípade chce Igor opäť viac vystupovať

aj tu doma, nielen vo svojom obľúbenom Poľsku. „Viete, naozaj musím, lebo nedávno som zistil, že si niektorí hudobní

recenzenti myslia, že už neexistujem, že som umrel alebo čo...“

Dočítal som sa totiž kdesi o akomsi spevákovi, že vraj „takto spieval Šebo a ten minulý čas ma trochu vydesil...“ dodal napokon Igor, nestrácajúci svoj typický zmysel pre humor.

„Svět knihy“ slovenskými očami

Pražský mezinárodní veletrh Svět knihy sa uskutočnil už po štrnásty raz, tentoraz v treťom aprílovom týždni. Slovenský národný stánok už tradične zabezpečovalo Literárne informačné centrum z Bratislavy, tentoraz mal architektúru, zodpovedajúcu otvorenému charakteru prezentácie. Na sprievodných podujatiach sa ako každý rok podieľali aj Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR. Sprievodné programy boli štyri a ten prvý mal tradičný a osvedčený názov Slovensko-české literárne dotyky. Predstavili sa tri knihy a jeden časopis – literárna revue Zrkadlenie/Zrcadlení. Knihami boli tituly: Elena Kovalová-Kytková „Mířvi sa dívají“ z prostredia SNP, Viola Vyholená-Šípová „Křivolaká př' je ku šťastiu...“, teda recesisticko-filozofické zápisky „rusovlasej bloggerky“ a Miro Bielik „Skutočnost. Benátsky diptych I.“ Tituly predstavili popri autoroch riaditeľ LIC-u Alexander Halvoník, Naďa Vokušová a Vladimír Skalský.

Ďalším programom bolo pásmo poézie k osemdesiatinám Milana Rúfusa Mon couer (Moje srdce). Mladú slovenskú básnickú generáciu predstavil kritik Rado Matejov.

Nechýbalo predstavenie Literárnej antológie krajín Vyšehradskej skupiny.

Na veľtrhu bol slovenský autor aj ocenený. Cenu Akadémie science fiction, fantasy a hororu za najlepší teoretický text za rok 2007 udelili Milošovi Ferkovi za dielo De-

jiny slovenskej literárnej fantastiky. Knihu vydalo Literárne informačné centrum. (lw)

Moravská Třebová má v už štrnásťzastávkovom itinerári Dni slovenskej kultúry, koordinovaných Slovensko-českým klubom, zvláštne miesto. Nielen tým, že je to najstarší z festivalov (na konci tohto apríla sa uskutočnil už po trinásty raz), ale aj atmosférou, prijatím v meste. Prehliadka bola nabitá množstvom zaujímavých akcií a celým radom zvučných mien. Hneď na úvod prišlo divákov pozdraviť slávne slovenské trojhviezdie – bavič Milan Markovič, herečka Anna Šišková, známa v Česku v poslednom čase najmä zo seriálu Miesto v živote a hudobník Janko Lehotský.

„Terajší ročník festivalu bol naozaj veľmi nabitý. Dramaturgicky sme sa snažili vytvoriť taký program, v ktorom si každá veková kategória našla to svoje. Svoje nezastupiteľné miesto v ňom malo aj naše partnerské mesto Banská Štiavnica,“ povedala riaditeľka kultúrnych služieb mesta Libuše Gruntová a podotkla: „Je to už trinásty ročník festivalu, nie je teda ľahké pozvať do Moravskej Třebovej slovenské osobnosti, ktoré ešte na festivale nevystúpili alebo také, ktoré rady pricestujú aj bez prehnaných nárokov na honorár.“

„Som veľmi rád, že sa nám v minulom roku podarilo prehĺbiť spoluprácu s partnerskými mestami, zvlášť s Banskou Štiavnicou,“ hovorí zástupca starostu Miloš Izák. Práve Banskej Štiavnici bol venovaný Deň s partnerským mestom. Zo Slovenska pricestovala početná delegácia predstaviteľov mesta a tamojších umelcov. Vystúpil mládežnícky tanečný úbor Texasky s pútavým programom írskych a cigánskych tancov či slovenského folklóru, atraktívny program predviedla Sokolnícka skupina sv. Bavona, vernisáž svojich obrazov pripravil slovenský maliar a predstaviteľ insitného umenia Jozef Lackovič. Pre milovníkov divadla bolo nachystané predstavenie divadelnej skupiny Paradájk Pikčr.

Súčasťou programu bola aj prezentácia slovenskej literatúry pre stošesťdesiat študentov miestneho

Dni slovenskej kultúry v Moravskej Třebovej

gymnázia. Účinkovali zástupca riaditeľa Literárneho informačného centra v Bratislave Anton Baláž, mladá bratislavská prozaička Martina Solčanská, tajomník Slovenského literárneho klubu v ČR Dušan Malota a autor tohto článku.

Predstavil sa aj jeden z neúspešnejších slovenských folklórnych súborov Družba, ďalšie výrazné slovenské postavy ako Mariána Labudu či Martina Hubu videli diváci na plátne kina vo filme Jiřího Menzela Obsluhoval jsem anglického krále. Festival zakončila slávnostná omša v slovenčine vo farnom kostole.

Že je festival v meste stále živý a obľúbený, to dokazujú aj ďalšie aktivity súkromných subjektov, ktoré na dňoch s chuťou spolupracujú. Kvetinové štúdio Věra Weinlichová usporiadalo česko-slovenskú kvetinovú show. Reštaurácia Excalibur a Třebovská restaurace ako každý rok pripravili tradičné Dni slovenskej kuchyne, hudobný klub Duku Duku zorganizoval koncert progresívnej slovenskej formácie Longital a slovensko-českej skupiny Lealoo.

Vladimír Skalský

STAROSTA JOSEF OŠTÁDAL (S MIKROFÓNOM), VLADIMÍR SKALSKÝ ZA SLOVENSKO-ČESKÝ KLUB A LIBUŠE GRUNTOVÁ SPOLU S MODERÁTOROU PRI OTVORENÍ

SPOMIENKA NA MODERNÝ PÄŤBOJ V PRAHE

Vynikajúce výsledky dosiahli českí a slovenskí reprezentanti na medzinárodných pretekoch v modernom päťboji CIMS (Medzinárodná rada vojenského športu), ktoré sa konali koncom marca v Prahe a tiež v Poděbradoch, kde bol na programe parkúr. Tieto preteky, na ktorých sa zúčastnilo tridsaťtrí pretekárov zo siedmich krajín sveta, boli zároveň aj Memorálom Milana Kadleca, bývalého vynikajúceho československého moderného päťbojára, ktorý v roku 1987 získal striebornú medailu na svetovom, ako aj na európskom šampionáte a v roku 1990 vybojoval na majstrovstvách sveta bronz.

Na spomínaných tohtoročných pražských pretekoch boli najúspešnejší českí päťbojári: v súťaži družstiev zvíťazilo trio Dukly Praha David Svoboda, Michal Sedlecký a Martin Dvořák a v súťaži jednotlivcov suverénne zvíťazil David Svoboda, ktorý výkonom 5896 bodov navyše vytvoril nienajlepší tohtoročný svetový výkon, ale aj najlepší svetový výkon v histórii tohto športu vôbec. Dvadsaťročný český reprezentant, dvojnásobný juniorský majster sveta z roku 2006 a najlepší český moderný päťbojár súčasnos-

ti, prevzal celkové vedenie už po druhej disciplíne – šerme – a každou ďalšou disciplínou – ktorými boli plávanie na 200 metrov voľný spôsob, parkúr a beh na 3 000 metrov – svoj náskok neustále zvyšoval. „Len škoda, že mi nevyšla podľa mojich predstáv úvodná disciplína, streľba. Ale z celkového víťazstva a výkonu mám samozrejme veľkú radosť,“ dodal s úsmevom David.

Aj slovenskí päťbojári mali dôvod k spokojnosti. Ako najlepší z nich sa umiestnil Tomáš Doležel na siedmom mieste, ktorý vyhral dve disciplíny: streľbu a plávanie na 200 metrov voľný spôsob, ale slabší výkon v behu na 3 000 metrov, ktorý sa bežal v extrémne zimnom počasí, ho pripravil o stupne víťazov. Výborné výkony podal aj ďalší slovenský reprezentant, Tomáš Vrábek, ktorý zvíťazil v parkúre, a na 3 000 metrov dobehol za Martinom Dvořákom na druhom mieste.

ti, prevzal celkové vedenie už po druhej disciplíne – šerme – a každou ďalšou disciplínou – ktorými boli plávanie na 200 metrov voľný spôsob, parkúr a beh na 3 000 metrov – svoj náskok neustále zvyšoval. „Len škoda, že mi nevyšla podľa mojich predstáv úvodná disciplína, streľba. Ale z celkového víťazstva a výkonu mám samozrejme veľkú radosť,“ dodal s úsmevom David.

ti, prevzal celkové vedenie už po druhej disciplíne – šerme – a každou ďalšou disciplínou – ktorými boli plávanie na 200 metrov voľný spôsob, parkúr a beh na 3 000 metrov – svoj náskok neustále zvyšoval. „Len škoda, že mi nevyšla podľa mojich predstáv úvodná disciplína, streľba. Ale z celkového víťazstva a výkonu mám samozrejme veľkú radosť,“ dodal s úsmevom David.

ti, prevzal celkové vedenie už po druhej disciplíne – šerme – a každou ďalšou disciplínou – ktorými boli plávanie na 200 metrov voľný spôsob, parkúr a beh na 3 000 metrov – svoj náskok neustále zvyšoval. „Len škoda, že mi nevyšla podľa mojich predstáv úvodná disciplína, streľba. Ale z celkového víťazstva a výkonu mám samozrejme veľkú radosť,“ dodal s úsmevom David.

ti, prevzal celkové vedenie už po druhej disciplíne – šerme – a každou ďalšou disciplínou – ktorými boli plávanie na 200 metrov voľný spôsob, parkúr a beh na 3 000 metrov – svoj náskok neustále zvyšoval. „Len škoda, že mi nevyšla podľa mojich predstáv úvodná disciplína, streľba. Ale z celkového víťazstva a výkonu mám samozrejme veľkú radosť,“ dodal s úsmevom David.

BITKY O BRNO V AKTUÁLNYCH KULTÚRNYCH OHLASOCH

Dramatické udalosti druhej svetovej vojny, najmä jej záverečné boje o Brno, dodnes zaznievajú v rôznych historických replikách a reminiscenciách. Pripomínajú pohnuté osudy všetkým, ktorí ju bezprostredne preživali, a dotkli sa tvorivej sféry vo všetkých umeleckých oblastiach. Živým obrazom svetodejnej udalosti na jar v roku 1945 sa stala hneď úvodná symbolická rekonštrukcia bitky o Brno v autentickej podobe pod názvom „Ořechov 1945“, ktorá sa konala na konci apríla v okolí Brna za účasti 350 českých a slovenských vojakov s modernou bojovou technikou.

Mestské divadlo v Brne zaradilo premiéru hry argentínskeho autora Edvarda Rovnera „Vrátila se jednou v noci“, na

(ek)

INFO

• do ne. 1. 6.
Mánes, Masarykovo nám. 250, Praha 1
Ladislav Berger v rámci veľtrhu Art
Prague, spolu s D+Gallery

• po. 2. 6. – pi. 6. 6. od 9.00-18.00 Hradec Králové hl. st.
po. 9. 6. – pi. 13. 6. od 9.00-18.00
Liberec hl. st.
po. 16. 6. – pi. 20. 6. od 9.00-18.00
Ústí nad Labem-západ
po. 23. 6. – pi. 27. 6. od 9.00-18.00
Bohušovice nad Ohří-Terezín
PROJEKT VAGÓN
Putovná výstava o holocauste

• št. 4. 6. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
MAGICKÁ OSMIČKA V SLOVENSKÝCH
DEJINÁCH
Vernisáž výstavy pripomínajúcej osmičkové
roky v slovenskej histórii
Uvádza: Dr. Peter Maráky

• št. 5. 6. – ne. 22. 6.
Praha. Vyšehrad – amfiteáter
VYŠEHRANÍ 2008
Medzinárodný festival divadla a hudby
pi. 6. 6. o 18.00 Lojzo – vystúpenie
slovenskej skupiny
ne. 8. 6. o 18.30 David Koller Band
– koncert slovenského gitaristu a jeho
skupiny

• pi. 6. 6. – ne. 8. 6.
Zámok Blatná, Na príkopoch 320, Blatná
SLOVENSKÝ VÍKEND NA ZÁMKU
BLATNÁ
pi. 6. 6. o 19.00 DUO CORDEFIATO
– slávnostné otvorenie a koncert
Miriam Brullová – gitara

a Ivica Gábrišová – flauta
so. 7. 6. o 10.00 KAROL BENICKÝ:
Ľudia z hôr – vernisáž výstavy fotografií
o 16.00 FOLKLORNY PROGRAM
SÚBORU Z VAŽCA

• po. 9. 6. o 17.00
Galéria SI, Jilská 16, Praha 1
Slovenské galérie a múzea v Prahe
NITRIANSKA GALÉRIA
Kurátorka: Dr. Barbora Geržová

• ut. 10. 6. o 16.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
DEJINY SLOVENSKA V DÁTUMOCH
Krst knihy, ktorú vydalo nakladateľstvo
Libri v roku 2008. Knihu pokrstí pani Lívia
Klausová
o 17.00 ETO VAŠE DELO
– záverečná časť cyklu
Prednášajúci: Dr. Stanislav Sikora,
Dr. Slavomír Michálek
o 18.00 ČAS, KTORÝ ŽIJEME
Obnovená premiéra dokumentárneho filmu

• št. 11. 6. o 18.00
Galéria Mánes, Masarykovo nám. 250,
Praha 1
VASIL STANKO: Príbehy pospiatky/Stories
in reverse
Výstava fotografií slovenského fotografa
žijúceho v Prahe
Otvorenie výstavy:
Pavel Bém, primátor hl. m. Prahy
Výstava potrvá do 30. 6.

• št. 12. 6. o 18.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
XXVI. PROJEKCIA CYKLU SLOVENSKÁ
LITERATÚRA A FILM
Vincent Šikula: L'ALIE POLNÉ

Príbeh ľudí hľadajúcich domov, šťastie
a svoje miesto v spoločnosti.
Pri príležitosti 70. výročia narodenia Ela
Hlavettu

• po. 16. 6. o 20.30
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25,
Praha 1
SHIRLEY VALENTINE (monodráma)
Hrá: Zuzana Kronerová

• ut. 17. 6. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ALEXANDER DUBČEK:
Osobnosť a politík
Spomienkové stretnutie
Hostia: Peter Dubček a Ivan Láluha

• št. 18. 6. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Slovenský jazzový klub
ADRIENÁ BARTOŠOVÁ
Koncert poprednej slovenskej speváčky

• pi. 20. 6. o 19.30
Městské muzeum, Masarykovo nám. 1,
Bystřice nad Pernštejnem
CONCENTUS MORAVIAE - Stará hudba
z Visegrádu
XIII. medzinárodný hudobný festival 13
miest
LOTZ TRIO – koncert slovenského hudob-
ného telesa

• po. 23. 6. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
ROZPRAVAJME SI ROZPRAVKU
Cyklický výchovno-dramatický program pre
najmenších žiakov pražských škôl o slo-
venčine a jednej rozprávke krajiny
Účinkujú: Viera Kučerová a Martin Matejka

• po. 23. 6. o 17.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
TV PONDELOK Z BRATISLAVY
Jozef Gregor Tajovský: STATKY ZMÁTKY
Klasická dráma zo slovenskej dediny na
prelom 19.-20. storočia

• ut. 24. 6. o 10.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Od ľudovej slovesnosti po súčasní
modernu
Cyklický literárny program pre stredo-
školskú mládež spojený s prednáškou,
ukázkami z diel a besedou

• št. 26. 6. o 19.00
Divadlo Hybernia, Námestie Republiky,
Praha 1
SLOVENSKÝ TRIPTYCH
Premiérový program slovenského umele-
ckého súboru LÚČNICA

• so. 28. 6. o 20.00
Matrix music club, Koněvova 13, Praha 3
KARPATSKÉ CHRBTÁTY
Koncert populárnej kapely a krst ich 2 CD

• po. 30. 6. o 19.00
Modrá sála SI, Jilská 16, Praha 1
Slovenský jazzový klub
PACORA
Koncert slovensko-moldavského world
jazzového tria
Stanislav Palúch – husle
Marcel Comendant – cimbal
Robert Ragan – kontrabas

(Vyzvárané podujatia usporadúva alebo
spoluusporadúva Slovensko-český klub,
vydavateľ Slovenských dotykov)

V polovici júna toho roku si pripomenieme 40. výročie Abovských folklórnych slávností – Euro Folk v Rozhanovciach, v okrese Košice-okolie.

V Košickom samosprávnom kraji sa už za 40 rokov stali vrcholným kultúrnym podujatím v oblasti folklóru. Vznikli v roku 1968 ako Okresné folklórne slávnosti, od roku 2003 sú to Abovské folklórne slávnosti v Rozhanovciach. V roku 2006 sa slávnosti pripojili ku skupine Euro Folk. Organizátorom podujatia sú Krajské osvetové stredisko v Košiciach a Obecný úrad v Rozhanovciach.

Každoročná periodicita umožňuje, že sa na slávnostiach pravidelne prezentujú najlepší nositelia ľudových tradícií Abova, ktorí sa počas uplynulého roka stali víťazmi alebo laureátmi folklórnych súťaží a prehliadok, ako je najmä Dargovská ruža a Na košickej turni i ďalších regionálnych a krajských súťaží detí a dospelých.

Na slávnostiach sa regionálny folklór konfrontuje so súborní z iných regiónov i zo zahraničia. Výber zahraničných folklórnych súborov a kolektívov sa uskutočňuje na základe kontaktov a videonahrávok. V skladbe programu má nezastupiteľné miesto detský blok. Predstavujú sa v ňom detské folklórne súbory a detskí interpreti, víťazi regionálnych i krajských súťaží a prehliadok. Detský blok prezentuje nielen úroveň odovzdávania tradícií najmladšej generácie a kvalitu ich strávenia, ale najmä metodickú prácu s folklórnym materiálom a detským talentom.

Celé podujatie sa skladá z hlavného programu, ktorý prebieha v areáli amfiteátra v Rozhanovciach, a z množstva sprievodných podujatí folklórneho a umelecko-remeselného charakteru, ktoré sa organizujú v priebehu týždňa pred stanoveným termínom slávností. Záštitu nad Abov-

Abovské folklórne slávnosti

skými folklórnymi slávnosťami preberá predseda Košického samosprávneho kraja. Hlavným mediálnym partnerom je každoročne Slovenský rozhlas – Rádio Regina.

Na koniec júna toho roku pripadá tiež 40. výročie Šariš-

slávnosti obohatili vystúpenia zahraničných súborov. Slávnosti sa konajú vždy v posledný júnový víkend v prírodnom amfiteátri v Raslaviciach. V sobotu býva program detských folklórnych súborov a celovečerné

ských slávností piesní a tancov v Raslaviciach. Slávnosti sa konajú každoročne nepretržite už od roku 1969. Prvý ročník pod názvom Hornošarišské slávnosti piesní a tancov sa uskutočnil 21. septembra 1969 na podnet Okresného výboru Maticy slovenskej v Bardejove a jeho predsedu Metoda Kaľavského. Terajší názov majú slávnosti od roku 1986. Je to folklórna prehliadka ľudovej hudby, spevu a tanca nielen z regiónu Horný Šariš, ale účinkujú na nej aj súbory zo stredného a západného Slovenska. V posledných rokoch

vystúpenie hosťujúcich súborov. V nedeľu sa slávnosti začínajú slávnostnou sv. omšou. Pokračujú krojovaným sprievodom dedinou. O 14. hodine sa začína gala-program, v ktorom účinkujú všetky prítomné súbory. Sprievodnými podujatiami sú ulička remesiel v areáli amfiteátra, výstava prác ľudových umelcov z regiónu v Galérii ľudového umenia Šariša v Raslaviciach a ľudová veselica.

Anna Papiežová

Múzeum židovskej kultúry

Návštevníka Prešova upúta a cenný zážitok získa z návštevy tunajšej židovskej ortodoxnej synagógy – Múzea židovskej kultúry so sídlom na Okružnej ulici č. 32. V prostredí Prešova predstavuje jedinečnú a neopakovateľnú kultúrnu pamiatku.

Ortodoxnú synagógu postavili v rokoch 1897-1898. Na výstavbe sa podieľala stavebná firma Koláček-Wirth. Autormi dekoratívnej maľby boli maliari Grázik a Koch.

Rezbárske práce vyhotovil rezbár Bacsó z Košíc. Ten je aj autorom drevenej vyrezávanej skrine Zmluvy. Budova synagógy má jednoduchý štvorcový pôdorys. Exteriér budovy má hladké fasády, členené vysokými oknami s trojlístkovým ukončením. Nad hlavným vstupom je umiestnený hebrejský nápis. Interiér je vyzdobený bohatými nástennými maľbami v orientálnom štýle. Na čelnej východnej strane modlitebne je umiestnená drevená maľovaná skriňa Zmluvy, ktorá slúži na

uloženie zvitkov tóry. Je dekorovaná rezbou a ukončená kupolou. V priestore uprostred modlitebne je vyvýšené miesto s bohoslužobným stolom používaným pri čítaní tóry. Interiér synagógy sa horizontálne člení. Takzvaná ženská galéria sa v súčasnosti využíva na umiestnenie zbierok múzea – judaik.

Židovské múzeum v Prešove vzniklo v roku 1928 ako prvá špecializovaná inštitúcia svojho druhu. Zakladateľmi boli Ing. E. Barkány a JUDr. T. Austerlitz. Múzeum umiestnené pôvodne v časti mestského opevnenia existovalo do roku 1939. Zbierku počas vojny ukryli a po jej skončení odovzdali Židovskému múzeu v Prahe. V roku 1993 ju vrátili do Prešova, pričom patrí do správy Slovenského národného múzea v Bratislave – odbor židovskej kultúry. Zbierka judaik je sprístupnená verejnosti. Návštevníkov iste

upútajú zaujímavé predmety, ktoré slúžia na obrady, napríklad zvitok tóry s ozdobami, predmety, používané v židovskej domácnosti pri sviatkoch – Pesah a Chanuka. Synagógu počas vojny zdevastovali. V súčasnosti prebiehajú rekonštrukčné práce, z veľkej časti už ukončené. Na nádvorí areálu v roku 1991 odhalili pamätník, ktorý pripomína, že v rokoch 1942-45 z prešovskej synagógy – z miesta zhromažďovania – odviekli 6 tisíc Židov.

(ap)

Košická hudobná jar

Pozoruhodný zážitok pripravila pre svojich priaznivcov Štátna filharmónia v Košiciach. Od 30. apríla do 25. mája 2008 sa konala Košická hudobná jar.

Bol to v poradí 53. ročník tohto medzinárodného hudobného festivalu pod záštitou ministra kultúry SR a s finančnou podporou Košického samosprávneho kraja a mesta Košice.

Tohoročná Košická hudobná jar ponúka vrcholné diela klasickej hudby v interpretácii popredných domácich i zahraničných umelcov, niekoľko koncertov starej hudby v chrámových objektoch, literárno-hudobný večer s Emiliou Vášáryovou, unikátny multimediálny projekt a množstvo ďalších výnimočných podujatí. Dvoma koncertmi sa festival pripojil k celoslovenskému projektu Storočnica Eugena Suchoňa.

Na otváracom koncerte Košickej hudobnej jari filharmónia uviedla jedno z jeho najreprezentatívnejších diel Žalm zeme podkarpatskej v interpretácii samotnej Košickej filharmónie a Slovenského filharmonického zboru pod dirigentským vedením Petra Vronského. Odznel tiež klavírny koncert Es dur Franza Liszta. Sólisti, klavirista Sergej Kudrakov a tenorista Michal Lehotský, patria k najvýraznejším umeleckým osobnostiam mladšej generácie v súčasnej Európe.

Unikátna a atraktívna bola ponuka druhého symfonického koncertu. Jeho súčasťou sa stalo premietanie priamo v koncertnej sále Domu umenia počas koncertu. Videoprojekcia bola súčasťou diela Ottorina Respighiho Chrámové okná. Jedinečnú možnosť vypočuť si autentické znenie hudby 17. a 18. storočia umožnili koncerty starej hudby, konané 13., 16. a 17. mája. Zážitok štýlovej interpretácie umocnili priestory Seminárneho kostola sv. Antona Paduánskeho, Kostola sv. Trojice a Michalskej kaplnky.

Ozdobou festivalu bolo vystúpenie prvej dámy slovenského divadla Emilie Vášáryovej spolu s klaviristkou Elenou Letňanovou na literárno-hudobnom večeri 21. mája. V listoch o hudbe priblížili výnimočnú osobnosť Frederika Chopina. S atraktívnym programom z tvorby Enescu, Brucha a Rímskeho-Korsakova sa 22. mája predstavil hosťujúci Orchestra Simfonica a Filharmóni de Stat Oredea z Rumunska. K dielam, ktoré majú silu zmeniť život patrilo Nemecké requiem Johannesa Brahmsa v interpretácii maďarského filharmonického zboru, sólistov – basistu Jiřího Sulženka, sopranistky Adriany Kohútkovej a orchestra

Štátnej filharmónie v Košiciach pod vedením šéfdirigenta Jerzyho Svobodu. Zaznel 29. mája na záverečnom koncerte festivalu.

Súčasťou 53. ročníka Košickej hudobnej jari bola aj výstava akademického sochára Andreja

Goliaša, baletné predstavenie Štátneho divadla Košice a koncerty vo Veľkých Kapušanoch a v Rožňave. Programová ponuka bola však omnoho bohatšia.

Anna Papiežová

Zomrel spevák Štefan Babjak

Keď v roku 1959 v Banskej Bystrici zakladali najmladšie slovenské operné divadlo, stál pri jeho zrode aj humesný rodák, barytonista Štefan Babjak. Absolvent bratislavského konzervatória (Marka Medvecká) ostal stredoslovenskej scéne verný počas celej štyridsaťročnej kariéry.

A to napriek tomu, že vokálne schopnosti mu mohli otvoriť cestu aj na významnejšie scény, čo dokazovali umelcove úspešné hosťovania v SND i v zahraničí. Ako profilová osobnosť súboru prebral po novembri 1989 na dve sezóny aj post umeleckého šéfa opery.

Na banskobystričké javisko vstúpil bez predchádzajúcich skúseností, no s príjemne znejúcim, prierazným, farebne obsažným, kvalitne školeným barytónom. Navyše bol obdarený komediálnym nadaním, hudobnou i ľudskou inteligenciou, a vzácnym osobným šarmom, ktorý mu postupne získal vďačné divácke zázemie. Schopnosť umelecky sa zmocniť komediálnych i dramatických postáv vyústila do nezvyčajne široko štruktúrovaného repertoáru.

Stvárňoval party operné, operetné i muzikálové, postavy drsných vladárov aj humorom sršiacich plebejcov. Medzi jeho najvýznamnejšie kre-

ácie patrili veristické a verdivské postavy, z nich najmä s citom pre taliansku frázu zaspievaná, s dojemnou introvertnosťou modelovaná postava Rigoletta.

Jeho komediálny talent naplno zažiaril v postavách Belcoreho, Falstaffa, Gianni Schicchiho, či v titulnej postave Mamy Agáty v slovenskej premiére Donizettiho opery „Viva la mamma“. V rade postáv v pôvodných slovenských operách stojí najvyššie Majster Pavol v premiére Urbanovej rovnomennej opery.

So zrelým vekom umelca prišli po barytónových partoch postavy basového odboru a starokomickej postavy v klasickej opere a muzikáli. Štefan Babjak umrel v nedeľu 27. apríla vo veku 75 rokov.

Michaela Mojžišová

Pätnásť rokov v éteri

Rádio Slovakia International oslavuje pätnáste narodeniny. Toľko času totiž uplynulo odvtedy, čo prvýkrát zaznela v éteri zvučka slovenského vysielania pre Slovákov žijúcich v zahraničí z „obrátenej pyramídy“ Slovenského rozhlasu v Bratislave. Bolo to 4. januára 1993. O tri mesiace neskôr - 29. marca - sa na frekvenciách prihlásili aj kolegovia z francúzskej, anglickej, nemeckej a ruskej redakcie. Pred piatimi rokmi pribudli do tejto rozhlasovej rodiny aj kolegovia zo španielskej redakcie. V Rádiu Slovakia International nepracujú len Slováci, ale aj cudzinci z Francúzska, Rumunska, Anglicka, Ruska, Rakúska, Kuby a Španielska.

spomienky: „Boli sme jediným zdrojom informácií nielen pre Slovákov dlhodobo žijúcich vo svete, ale aj pre pracovníkov veľvyslanectiev, konzulátov či slovenských kultúrnych inštitúcií v zahraničí. Dnes už nevysielať len pre rodákov, ktorí emigrovali,

ale aj pre Slovákov, študujúcich v zahraničí, alebo pracujúcich v európskych inštitúciách. Od začiatku sme sa snažili spojiť cez éter Slovákov vo svete s ich rodiskom a myslím si, že sa nám to darí doteraz.“

Rádio Slovakia International denne vysiela do celého sveta v šiestich jazykoch polhodinový magazín o Slovensku. Úvodné minúty sú venované spravodajstvu, teda informáciám z agentúrneho servisu, ale aj pohľadu na aktuálne udalosti dňa, či histórie. „V publicistickej časti predstavujeme všetko to, čo máme na Slovensku zaujímavé pre ľudí žijúcich v cudzine,“ hovorí šéfka redakčného tímu Mária Mikušová. „Predstavujeme dejiny Slovenska, našu kultúru, naše prírodné či historické bohatstvá. Aby sa o Slovensku vedelo čo najviac.“

So začiatkom slovenského vysielania pre krajanov sa spája meno redaktorky Ingrid Slaninkovej. Na pätnásť rokov pôsobenia v redakcii má tie najkrajšie

REDAKTOR MARTIN HARAJ A TECHNIK JAKUB GABRIEL PRIPRAVUJÚ RELÁCIU

ŠÉFKA REDAKČNÉHO TÍMU MÁRIA MIKUŠOVÁ

JOSÉ PORTUONDO

INGRID SLANINKOVÁ

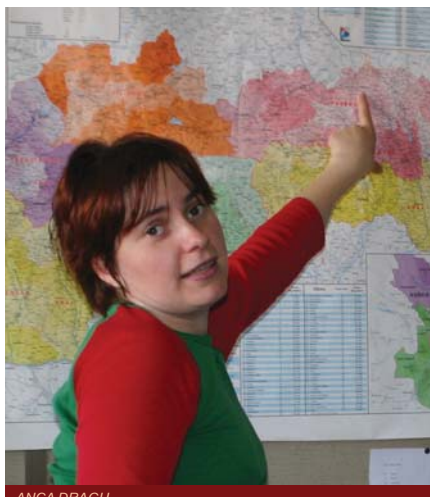
Ingrid Slaninková sa venuje najmä krajskej problematike. Navštívila mnohé slovenské komunity vo svete a poslucháčom prináša životné príbehy úspešných krajanov. „Sú to ľudia, ktorých na Slovensku málokto pozná a to je škoda. Veď mnohí z nich dosiahli vynikajúce úspechy v politike, sú z nich podnikatelia, talentovaní umelci, vedci, športovci. Mnohí z nich majú prístup do Bieleho domu v USA, zastávajú významné posty. Sú to pre mňa nezabudnuteľné stretnutia.“

Obrazne povedané „veteránku“ v Rádiu Slovakia International je aj Irina Sečíková z Petrohradu, ktorá prináša poslucháčom informácie o Slovensku v ruskom jazyku. Vyznala sa, že pätnásťročné výročie zahraničného vysielania sa úzko spája aj s jej životom:

„Naši poslucháči od samého začiatku prízvukujú, že až do dnešného dňa je pre nich toto rádio jediným zdrojom informácií o Slovensku. Takže som šťastná, že môžem takýmto spôsobom rozprávať o našej krajine aj v najvzdialenejších kútoch sveta.“

Ako sme už v úvode spomenuli, v zahraničnom vysielaní pracujú cudzinci, ktorí žijú na Slovensku už niekoľko rokov. So slovenským jazykom sú v dennodennom kontakte. Hovorí sa, že naučiť sa po slovensky je pre cudzincov náročný oriešok. Dá sa to však zvládnuť. Aj keď si nevedia na niektoré špecifiká nášho jazyka zvyknúť ani po rokoch.

„Veľký problém mi robí gramatika,“ hovorí Rumunka

ANCA DRAGU

Anca Dragu z anglickej redakcie. „Máte veľmi komplikované rody. Preto dávam vždy zlé koncovky. Pre mňa napríklad slovo posteľ nikdy nebude mať ženský rod.“

Kubánc z španielskej redakcie zas s úsmevom poznamenáva, že najväčší problém mu robili slová ako vrba či zmrzlina. „Máte veľa vybraných slov, ktoré sú pre nás nepochopiteľné. Zrušil by som dĺžne, lebo doteraz nechápem, kde a prečo sa používajú,“ dodáva so smiechom.

Poslucháči Rádia Slovak International s tvorcami programu čulo komunikujú. Či už prostredníctvom listov alebo elektronickou poštou. Vlni prišlo z celého

sveta vyše 5000 listov. Sú od poslucháčov z Japonska, Kene, Ruska, Argentíny, Kostariky, Kanady, ale aj z Francúzska, Nemecka a Maďarska. Zahraničné vysielanie Slovenského rozhlasu vysiela do cudziny na krátkych vlnách a cez satelit. Toto vysielanie sa dá zachytiť na celom svete. A konečne si možno vypočuť polhodinový magazín aj na Slovensku. „Cudzinci, ktorí navštívia našu krajinu, si nás budú môcť naladiť aj tu,“ dodáva šéfkou redakčného tímu Mária Mikušová. „A myslím si, že to bude dobrá pomoc aj pre našincov, ktorí sa učia cudzie jazyky.“

Martin Tomov

FREKVENCIE, NA KTORÝCH MÔŽETE POČÚVAŤ RÁDIO SLOVAK INTERNACIONAL A POČÚVAŤ NÁS MÔŽETE AJ CEZ INTERNET WWW.RSI.SK

Broadcast time	Region	Language	Frequency	Band
UTC			kHz	m
0100-0130	North America	English	5 930	49
	South America	English	9 440	31
0130-0200	North America	Slovak	5 930	49
	South America	Slovak	9 440	31
0200-0230	North America	French	5 930	49
	South America	French	9 440	31
0230-0300	South America	Spanish	5 930	49
	South America	Spanish	9 440	31
0700-0730	Australia	English	9 440	31
	Australia	English	11 650	25
0730-0800	Australia	Slovak	9 440	31
	Australia	Slovak	11 650	25
0800-0830	Western Europe	German	6 055	49
	Western Europe	German	7 345	41
1300-1330	Eastern Europe, Asia	Russian	7 345	41
	Eastern Europe, Asia	Russian	9 440	31
1330-1400	Western Europe	German	6 055	49
	Western Europe	German	7 345	41
1430-1500	Western Europe	Spanish	9 440	31
	Western Europe	Spanish	11 600	25
1500-1530	Eastern Europe, Asia	Russian	7 345	41
	Eastern Europe, Asia	Russian	9 535	31
1530-1600	Western Europe	Slovak	5 920	49
	Western Europe	Slovak	6 055	49
1600-1630	Western Europe	German	5 920	49
	Western Europe	German	6 055	49
1630-1700	Western Europe	English	5 920	49
	Western Europe	English	6 055	49
1700-1730	Western Europe	French	5 920	49
	Western Europe	French	6 055	49
1730-1800	Eastern Europe, Asia	Russian	5 920	49
	Eastern Europe, Asia	Russian	7 345	41
1800-1830	Western Europe	German	5 920	49
	Western Europe	German	6 055	49
1830-1900	Western Europe	English	5 920	49
	Western Europe	English	6 055	49
1900-1930	Western Europe	Slovak	5 920	49
	Western Europe	Slovak	6 055	49
1930-2000	Western Europe	French	5 920	49
	Western Europe	French	6 055	49
2000-2030	Western Europe	Spanish	9 440	31
	South America	Spanish	11 650	25

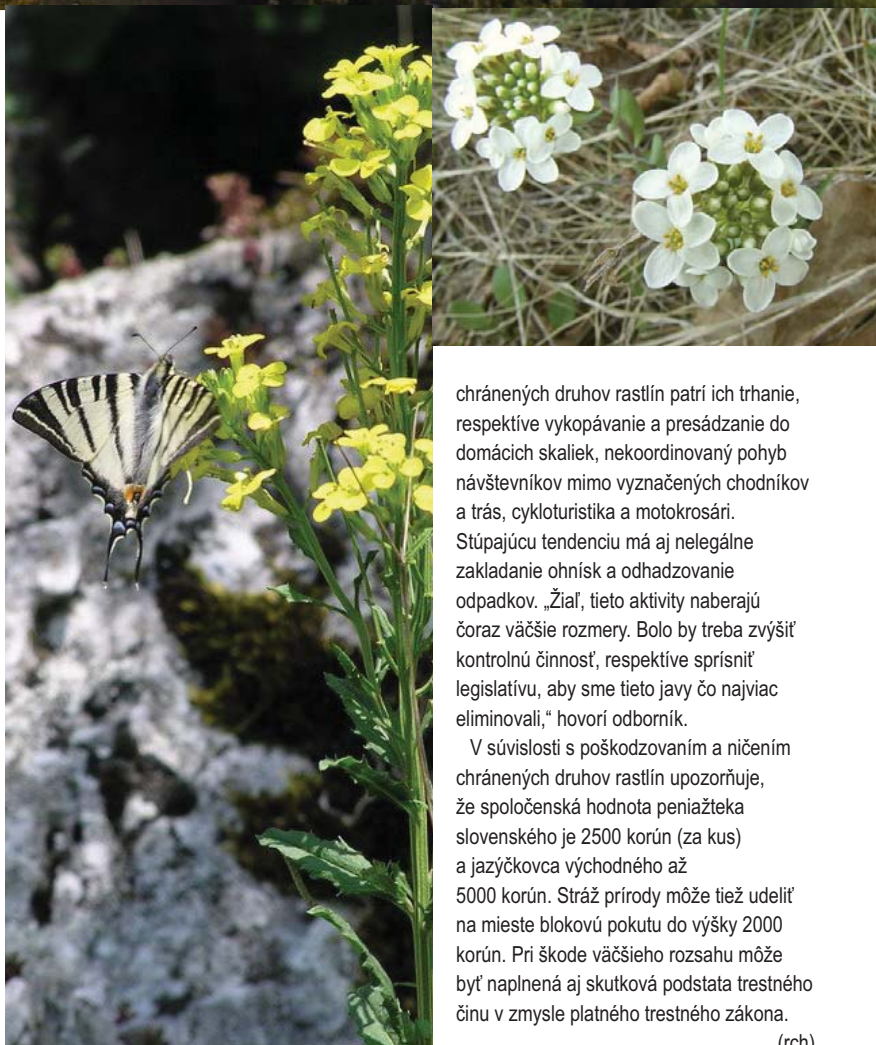
Kvitne klenot Zobora

Národná prírodná rezervácia Zoborská lesostep je od roku 1952 chráneným územím. Na odlesnených slnečných stráňach Zoborských vrchov sa vytvorili takzvané xerothermné biotopy s výskytom vzácných teplomilných druhov rastlín a živočíchov. V jarom období - v apríli i máji - sú stepné porasty doslova posiate chránenými druhmi rastlín.

Medzi najzaujímavejšie patrí drobná bielokvitnúca rastlina - peniažtek slovenský. „Tento európsky významný, kriticky ohrozený a zákonom chránený druh bol pre svet opísaný práve zo Zoborských vrchov. Je to endemit a nachádza sa aj v Slovenskom kráse a v severnom Maďarsku. V iných oblastiach sveta sa nevyskytuje,“ hovorí Ing. Radimír Siklienka, riaditeľ Správy Chránenej krajiny oblasti Ponitrie a dodáva, že populácia peniažteka v Zoborských vrchoch je dosť veľká a stabilná.

Začiatkom jari kvitnú aj ďalšie chránené rastliny, ako je modrofialový kosatec nízký, ružovofialový poniklec veľkokvetý, jasnožltý hlaváčik jarý, krivec český a z európskych významných druhov je to majestátna orchidea jazýčkovec východný a vstavač purpurový. Obe rastú na okraji lesa v okolí Žibrice.

„Na zachovanie týchto vzácných biotopov a druhov je potrebný manažment, čiže odstránenie náletu, kosenie a podobne,“ informuje. K možným faktorom ohrozenia

chránených druhov rastlín patrí ich trhanie, respektíve vykopávanie a presádzanie do domácich skaliek, nekoordinovaný pohyb návštevníkov mimo vyznačených chodníkov a trás, cykloturistika a motokrosári. Stúpajúcu tendenciu má aj nelegálne zakladanie ohnísk a odhadzovanie odpadkov. „Žiaľ, tieto aktivity naberajú čoraz väčšie rozmery. Bolo by treba zvýšiť kontrolnú činnosť, respektíve sprísiť legislatívu, aby sme tieto javy čo najviac eliminovali,“ hovorí odborník.

V súvislosti s poškodzovaním a ničením chránených druhov rastlín upozorňuje, že spoločenská hodnota peniažteka slovenského je 2500 korún (za kus) a jazýčkovec východného až 5000 korún. Stráž prírody môže tiež udeliť na mieste blokovú pokutu do výšky 2000 korún. Pri škode väčšieho rozsahu môže byť naplnená aj skutková podstata trestného činu v zmysle platného trestného zákona.

(rch)

Východoslovenský región už v minulosti preslávila jeho bohatá a zaujímavá história, ale tiež rozmanitosť nevšedných prírodných krás a pamätihodností rozmiestnených po celom teritóriu. Avšak rovnako k tomu prispeli početní rodáci, ktorí ho zviditeľnili d'aleko za hranicami našej vlasti. Ich profesionalita v najrozličnejších oblastiach a sférach neobišla ani exaktné odvetvia techniky, čo podstatnou mierou umocnilo reputáciu tohto územného celku a s ním aj celého Slovenska.

Na popredné miesto v rebríčku významných osobností s nebyvalým diapazónom všestranných záujmov sa nesporne radí JUDr. Štefan Butkovič, CSc., zakladateľ Slovenského technického múzea v Košiciach. Pod jeho vedením sa novovzniknutá inštitúcia za krátky čas vyprofilovala a neuveriteľne rýchlo sa stala známou a uznávanou aj v zahraničí. Bol mimoriadne ambicióznym a jeho kreatívne aktivity so zameranou angažovanosťou zasahovali do najmenších detailov dotknutých odborov.

Narodil sa práve pred sto rokmi 20. mája 1908 v Solnej Bani, dnešnej časti

Rodák z kráľovského mesta soli

Prešova. Po absolvovaní štúdia práva na UK v Bratislave sa začal zaoberať právnickou agendou na Riaditeľstve štátnych železníc v Košiciach. A práve tu ho zaujala zbierka maďarského technického múzea, ktorá bola uložená v priestoroch budovy. Nakoľko značná časť exponátov pochádzala zo slovenských priemyselných podnikov, okamžite v ňom skrsla myšlienka zriadenia paralely, ktorá by eliminovala akékoľvek hungariká. Výsledky nedali na seba dlho čakať. Po vypracovaní štatútu ustanovizne, Povereníctvo priemyslu a obchodu už v prvom povojnovom roku vymenovalo Štefana Butkoviča za riaditeľa novozriadeného múzea, ktorému mesto pridelo budovu priamo v centre Košíc. Týmto sa začala naplo rozvíjať história technického múzejníctva na východe Slovenska.

Postupne vznikali nové oddelenia a otvárali sa mnohé zaujímavé expozície, ktoré sa simultánne sprístupňovali verejnosti. V dôsledku profesionality v danej problematike sa pozornosť vedenia upriamila predovšetkým na realizáciu záchrany a rekonštrukcie významných objektov. Do popredia sa

dostali dobové pamiatky banického podnikania v Solnej Bani, na Dubníku, ale tiež železiarstva v Medzeve a mnohé iné. Z Butkovičovej iniciatívy sa vytvorila ďalšia pobočka, ktorou bolo Múzeum J. M. Petzvala v Spišskej Belej. Súčasne sa započalo s výstavbou astronomického komplexu priamo v areáli Slovenského technického múzea v Košiciach, ktoré bolo pre širokú verejnosť otvorené v roku 1975. Súbežne sa dopĺňali historické zbierky a hľadali sa ďalšie možnosti inovácie a následného uchovania vzácnych technických relikvií pre budúce generácie.

Okrem špecializovaného múzejníctva sa Štefan Butkovič zaoberal tiež vývojom technológie výroby v oblasti hutníctva a históriou baníctva, menovite v zrunenej časti geomorfologického celku Slanských vrchov. Písal o dobývaní zlata v okolí Zlatej Bane a podrobne rozoberal ťažbu ortuti a opálu v lokalite Dubník, kde sa nachádzalo najvýznamnejšie nálezisko tohoto vzácného nerastu na svete. Keď sa neskôr započalo s ťažbou v Mexiku a Austrálii, čoraz častejšie vzrastal dopyt po jeho odborných publikáciách v celosvetovom kontexte.

Vďaka Štefanovi Butkovičovi aj v Solnej Bani vznikla ojedinelá a svojím spôsobom unikátna pobočka Slovenského technického múzea, o ktorú je kontinuálny záujem. Múzeum zahŕňa celý komplex jednotlivých solitárov s dominantným gáňom a četerňami. Expozícia histórie ťažby a výroby jednej z najdôležitejších nerastných surovín je taktu sprístupnená priamo v jeho rodisku, ktoré s hrdosťou označil za kráľovské mesto soli.

Tento všestranne fundovaný profesionál, oduševnený matičiar, kandidát historických vied sa v roku 1956 stal predsedom Zväzu slovenských múzeí. Bol členom mnohých významných vedeckých spoločností, medzi iným aj uznávaným členom národného komitétu ICOM pri UNESCO. V súkromnej zbierke mal desiatky diplomov, vyznamenaní, ocenení a čestných uznaní. Jeho celoživotná práca bola v roku 1991 po zásluže ohodnotená cenou A. Kmeťa.

Popredný nestor a priekopník technického múzejníctva na Slovensku navždy ukončil svoje výnimočne plodné aktivity 21. apríla 2001 vo veku nedožitých 93 rokov. Zanechal po sebe nevyčísľiteľné materiálne i duchovné hodnoty, ktoré ho natrvalo zapísali do análov slávnych veľikánov histórie rodnej zeme.

Tamara Hrabková

Frontman Elánu o dvojročnej pauze

Český verejnoprávny rozhlas, ale predovšetkým Česká televízia v poslednom čase akosi častejšie požívajú do svojich publicistických i dramatických programov slovenských hercov, spevákov a občas i politických predstaviteľov. (Charizmatický Milan Kňažko napríklad najnovšie stvárňuje v televíznych filmoch hlavné úlohy.)

Jednou z pozvaných do poslednej aprílovej zábavnej relácie s názvom Uvoľňte se, prosím, bola aj slovenská hudobníčka a speváčka – v Čechách zatiaľ nie príliš známa – Zuzana Smatanová. Jan Kraus ju zaradil ako druhú po hercovi Jiřim Ornestovi a pred špecialistom na spev kanárikov Jiřím Mrňatou. Dialóg s jeho prvým hosťom ani s prízvukom oka nemožno považovať za zábavný. Vzhľadom na nedávnú vzburu pražských divadelných hercov proti Magistrátu bol však pre oboch debatujúcich veľmi užitočný. Autor relácie si tieto rozhovory zrejme dopredu nepripravuje a od pozvaných to vyžaduje istú odvahu, pravdepodobne ani netušia, na čo sa ich bude pýtať. Televízny divák preto u niektorých (i tých „ostrieľaných“) zaznamenáva počas celej debaty značnú trému. To možno povedať aj o Zuzane Smatanovej, ktorá sa takmer neustále smiala a nebolo vety, ktorú by nezačínala pomocným „hmm“. Krausove otázky sa až príliš krútili okolo jej najintímnejšieho súkromia a sympatické bolo, že ona nepovolila – jednoducho ho k tejto téme nepripustila. Keďže moderátor sa na jej prácu nepýtal (čo by bol divák iste ocenil), interview so slovenskou hudobníčkou nemožno charakterizovať ako zaujímavý či vtipný. Ešte dobre, že dojem z tohto vystúpenia zachránila hrou na gitare a prednesom vlastnej piesne (Krausov syn tentoraz v talk show nespieval). A tak iba o treťom hosťovi možno povedať, že divácky zaujal. Jeho rozprávanie o tom, ako sa mu podarilo cvičiť svoje kanáriky v speve až na majstrov republiky (mal ich so sebou v kľetke), bolo plné humoru a pohotového vtipu.

U Karla Šipa v jeho poslednej aprílovej Všechnopárty bol hlavných účinkujúcim frontman slovenskej hudobnej skupiny Elán Jožo Ráž. Debata sa niesla v znamení návratu. Na túto tému zaujímavovo rozprávali ďalšie pozvané – speváčky Bára Basiková a Iveta Bartošová. Ak porovnáme tieto dva žánrovo rovnaké publicistické programy zábavnej redakcie ČT 1, musím konštatovať, že Šipova párty – a nielen tá spomínaná – poskytuje zo strany pozvaných hostí v skutočnosti viac humoru a zábavy. Aj teraz boli všetci traja vtipní a pohotiví a nechýbala im ani sebaíronia. Prvý rozhovor mal najdlhšiu minútáž, a nečudo, veď išlo o hlavného hosta, šéfa, i v ČR veľmi obľúbeného, Elánu. Návštevníkov pražského divadla, kde sa tieto rozhovory nakrúcajú pre televíziu, ale iste aj divákov pri obrazovkách zrejme zaujal opisovaním svojej vyše dvojročnej pauzy, keď sa dával dokopy po ťažkej havárii na motorke. Zaujímavá bola o.i. aj jeho charakteristika života jemu vraj málo sympatických Američanov, ktorí sa podľa neho nedokážu tak uvoľniť, aby boli šťastní. Jeho úprimné slová diváci často oceňovali potleskom. Bolo však nepochopiteľné, prečo Jožo Ráž počas svojho vystúpenia prechádzal zo slovenčiny na češtinu (ktorú mal bezchybnú). „Hostiteľ“ ho na to jemne upozorňoval tým, že sám občas vetu-dve vyslovil v slovenčine (ktorá je z úst Čecha takmer vždy smiešna), čo divadelní návštevníci takisto odmeňovali smiechom a potleskom.

Ešte poznámka ku Všechnopárty. Karel Šip v nej reaguje originálne – zostáva vážny, nesmeje sa a vtipnými poznámkami si partnera v dialógu „doberá“, čím ho hneď na začiatku zbaví trémy alebo prípadného stresu. U neho človek akosi automaticky verí tomu, o čom účinkujúci hovorí.

Jolana Kolníková

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť.

Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za júl 2008 až december 2008 zaplatíte 6 x 10 = 60 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám zasielame magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľstvi MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vaším IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN

meno a priezvisko

adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

podpis

Vydavateľstvi MAC
spol. s r.o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízi

• zajištění

kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa předplatitelského kmene
distribuce předplatitelům
pro periodika i knižní publikace

• vlastní produkci

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou.

Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete

na www.vydavatelstvimag.cz

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 6/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľstvi MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483
tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokúšová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Ľuba Svárová
Inzerciu prijíma redakcia
Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 2. 6. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtech Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokúšová, Gabriela Vránová

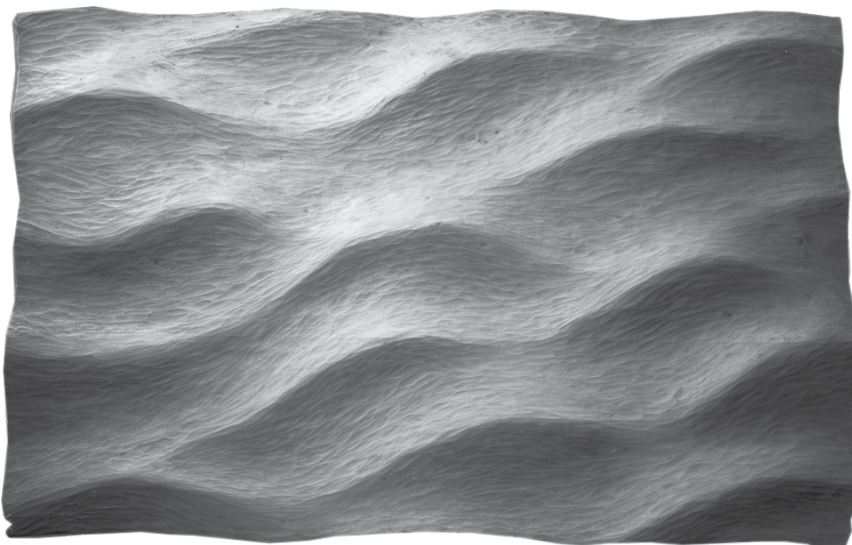
Česko-slovenská dvojvýstava

Peter Balhar predstaví svoje objekty a Petr Faltus obrazy a grafiky na spoločnej výstave „...tolik duše mám, že nemám těla již“ v pražskej galérii Vyšehrad (nad Libušinou lázní). Vernisáž mesiac trvajúcej výstavy je pripravená na 25. júna 2008. Petr Faltus (1968) v roku 1992 absolvoval Vysokú školu umeleckopriemyslovú v Prahe a okrem voľnej tvorby sa venuje aj ilustrácii, napríklad vlani výtvarne sprevádzal knižné vydanie „Paměti“ Giacoma Casanovu. Bratislavský rodák Peter Balhar (1967) tiež vyštudoval pražskú Vysokú školu umeleckopriemyslovú (1992), venuje sa najmä tvorbe plastík, objektov, reliéfov a ilustrácií. Ako pozvánku na túto výstavu vám ponúkame reprodukcie niekoľkých diel spomínanej dvojice výtvarníkov.

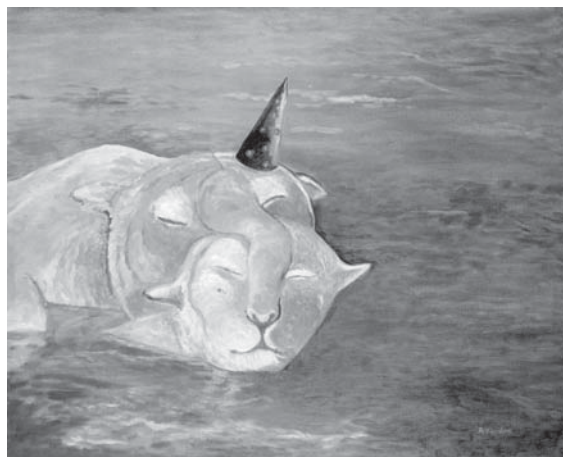
-rp-

PETER BALHAR: KEĎ NOC JE DEŇ

PETER BALHAR:
DRUHÝ DEŇ RÁNO

PETER BALHAR: ODPOVEĎ RIEKY

PETR FALTUS: SPEKTRUM 21,30